

תוכן העניינים

פרשת ויקהל

פרק לה

- 5 ציווי כל העדה על שמירת השבת
7 דברי משה לעם על התרומה למשכן
9 נדבת לבם הגדולה של ישראל למשכן
13 הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב
16 המסרים העולים מפרק לה

פרק לו

- 18 קריאת משה לאומנים אל המלאכה וסיום הבאת התרומה
20 הקדמה לעשיית המשכן וכליו
21 התכונות שהיו דרושות לחכמי הלב
24 השפעת בניית המשכן על ישראל
25 עשיית יריעות המשכן
26 עשיית הקרשים
27 עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם
28 המסרים העולים מפרק לו

פרק לז

- 30 עשיית ארון העדות
33 עשיית השולחן
33 עשיית המנורה
34 עשיית מזבח הקטורת
36 המסרים העולים מפרק לז

פרק לח

- 37 עשיית מזבח העולה
38 עשיית הכיור

40	עשיית החצר והקלעים
41	המסרים העולים מפרק לח
42	סיכום פרשת ויקהל

פרשת פקודי

43	סיכום כמויות הזהב, הכסף והנחושת
45	המסרים העולים מפרק לח

פרק לט

47	עשיית האפוד
49	עשיית החושן
50	עשיית מעיל התכלת
51	עשיית הכתונת, המצנפת, המכנסים והאבנט
51	עשיית הציץ
52	הבשורה על סיום מלאכת המשכן
53	הבאת המשכן על כל חלקיו למשה
56	המסרים העולים מפרק לט

פרק מ

58	ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו
60	משה מקים את המשכן כפי שציווהו ה'
63	סיום החומש - השראת השכינה במשכן
67	המסרים העולים מפרק מ
68	סיכום פרשת פקודי

פרשת ויקהל

פרק לה

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. ציווי כל העדה על שמירת השבת
2. דברי משה לעם על התרומה למשכן
3. נדבת ליבם של ישראל למשכן
4. הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב

ציווי כל העדה על שמירת השבת (פסוקים א–ג)

נאמר בפסוק א: "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..."

נעלה את השאלה: באיזה תאריך הקהיל משה את ישראל? נשיב שמשה רבנו הקהיל את כל העדה בי"א בתשרי, למחרת יום הכיפורים, ונסדר בפני הילדים את לוח הזמנים בו נאמרו הפרשיות האחרונות, כפי שעולה מסדר המקראות שלפנינו, וכשיטת הרמב"ן (כאן):

א. פרשות תרומה, תצוה וחלק מכי תשא (עד לא, יז) נאמרו בארבעים הימים בהם שהה משה בראש ההר לאחר מתן תורה, מז' בסיון ולמחרת מתן תורה) ועד י"ז בתמוז.

ב. בי"ז בתמוז, יום הארבעים, קיבל משה את הלוחות, כפי שנאמר (שמות לא, יח): "וַיֵּתֶן אֶל מֹשֶׁה כָּכֶלֶתָּו לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת..." באותו היום עשו בני ישראל את העגל וביום זה שבר משה את הלוחות.

ג. **בי"ח בתמוז** חזר משה ועלה להר סיני כדי לבקש מה' מחילה לישראל, ושהה בהר ארבעים יום נוספים, עד **כ"ט באב** (שמות לב, ל).
 ד. לאחר שירד, ציווהו ה' לפסול לוחות אבנים ולעלות פעם שלישית להר למשך ארבעים יום נוספים (שמות לד, א-ג). עלייתו השלישית של משה היתה **בא' באלול** וירידתו היתה ביום הכיפורים, **י' בתשרי**. בירידתו זאת ירד משה מן ההר עם הלוחות השניים, כפי שנאמר בפרשה הקודמת (שמות לד, כט).
 אם כן, פרשתנו מתחילה בדברי משה לבני ישראל למחרת ירידתו מן ההר, **בי"א בתשרי**.

נאמר **בפסוק ב: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָהִיהָ לָּךְ קֹדֶשׁ..."**

נעלה את השאלה: מדוע פותחת פרשה זו, המוקדשת לענייני המשכן, במצוות השבת?
 נענה על פי דברי רש"י: "הקדים להם אוהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו [שמלאכת השבת לא] דוחה את השבת".
 ובפרשת כי תשא (לא, יג) כתב רש"י: "אך את שבתתי תשמרו - אף על פי שתהיו רדופין [נלהבים] וזריזין בזריזות המלאכה [של המשכן], שבת אל תדחה מפניה".
 מדברי רש"י אנו למדים עד כמה גדולה וחשובה מצוות השבת, שאפילו מלאכת המשכן הנכבדה, שנעשית לכבוד ה' שישכון בתוך ישראל, לא דוחה אותה. מדבריו בפרשת כי תשא עולה עוד שבני ישראל השתוקקו מאד לבנות את המשכן, ומשום כך היה צריך להזהירם שלא לעשות זאת בשבת.

בהבאת דברי רש"י אלו נבנה אצל הילדים יחס של כבוד לשבת מחד, ומאידך נדגיש את מעלתו של המשכן שרצו ישראל לבנותו בכל מאודם. בתוך כך נציין את שבחם של בני ישראל שרצו מאד לבנות את המשכן.

דברי משה לעם על התרומה למשכן (פסוקים ד-יט)

נאמר בפסוק ד: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר"

- כהקדמה לדברי משה בפסוקים אלו נקדים כמה עובדות:
- א. בפסוק זה מדבר משה רבנו עם בני ישראל, לאחר שלא ראה אותם ארבעים יום וארבעים לילה.
- ב. משה אומר את הדברים לפני כל העם, גברים ונשים.
- ג. משה מלמד לראשונה את העם את פרשיות המשכן, שכן פרשות תרומה ותצוה העוסקות בציווי על עשיית המשכן נאמרו בהר סיני למשה לבדו.
- ד. דברים אלו אומר משה לאחר חטא העגל, ולאחר העלייה והירידה השניה והשלישית.

נביא את דברי האברבנאל שכתב, שכאשר שמעו בני ישראל שה' רוצה לשכון בתוכם וחזר לאהוב אותם כמו שאהבם לפני חטא העגל - שמחו מאוד, ומתוך כך גם קיבלו ברצון את כל דברי משה. וכך כתב:

"...כי כאשר הגיד להם [אחרי חטא העגל] הסליחה והמחילה שכפר ה' בעד חטאתם ושילך בתוכם שכינתו... והיו על זה כל ישראל שמחים וטובי לב, אז ראה לספר להם ענין המשכן... כי כיון שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא ונתן להם לוחות שניות וברית ברית עמהם ללכת שכינתו בתוכם, הנה חזרו לקדמותם ולאחבת כלולותם, ולמה שאמר לו [למשה] בראשונה: 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'. ולכן אחרי שעברו ימי הכעס ובאו ימי הרצון הוצרך משה לצוותם על מלאכת המשכן."

מתוך הקדמה זו נתאר את העמדה של משה בדברו עם העם, ומצד שני את העמדה של העם בשמעם את הדברים מפי משה. לאור דברי הנצי"ב בפרשת יתרו, שכאשר ירד משה מן ההר ואמר לעם את דברי ה' הוא אמר את הדברים בקול חוצב להבות אש

"היה משה מועיל בדברים החוצבים להבות אש, הקדושה והטהרה עד שנכנסם בלבבם ונתקדשו", גם כאן נוכל לומר שלאחר ששמע משה בארבעים הימים שבהם היה על ההר את הציווי על המשכן, וירד ובשר לעם שה' אוהב אותם ורוצה לשכון בתוכם למרות שחטאו בעגל, ודאי אמר זאת בקול חוצב להבות אש.

דברי משה מתחלקים לשני חלקים: ציווי על העם להביא תרומה, וציווי על חכמי הלב לבוא ולבנות את המשכן וכליו. את העם ציוה משה להביא את הדברים היקרים והיפים ביותר, ואת חכמי הלב ציוה משה לעסוק בהכנת המשכן וכליו לכבוד ה': הארון להניח בו את הלוחות, השולחן לערוך עליו את לחם הפנים, המנורה להאיר בה לכבוד, הקטורת לריח ולגדולה, מזבח העולה להקריב עליו קרבנות לרצון לפני ה', החצר והקלעים לשמור ולהבדיל בין מחנה ישראל למשכן ה', ולבסוף בגדי הקודש לאהרן ולבניו, משרתי ה'.

דברי משה עוררו את העם, כמתואר ב**אברבנאל**: "והנה ישראל בשומעם דברי משה שמחו כשמחת הקציר והלכו אל אהליהם מבלי איחור ועיבוב כלל והביאו את תרומת ה' למלאכת המשכן".

מעמד זה, בו נצטוו ישראל על המשכן וכליו, היה מעמד מיוחד שגרם להתעלות גדולה של העם לאחר נפילתם בחטא העגל, וכפי שכתב **האלשיך**: "...על כן גם בתיקון [לחטא העגל שנעשה בהקהלות העם] צריך שיהיה כן בהקהל [בהקהלת העם] לקדש ה' במה שיעשו התיקון והתשובה...".

העם הקשיב באהבה וברצון לדברי משה וקיבל על עצמו את הבאת התרומה ואת עשיית המשכן וכליו, הכל לכבוד ה' - לעשות בית חזק ומפואר לכבודו, כלים לכבדו ובגדים נאים לשרתו.

נדבת ליבם של ישראל למשכן (פסוקים כ-כט)

שמחתם של ישראל בעקבות ציווי משה על המשכן, הביאה אותם לתת נדבה ברצון ובחפץ לב.

רצון עז זה בא לידי ביטוי מיוחד במילים 'נשיאת לב' ו'נדבת רוח'. ביטויים אלו חוזרים מספר פעמים בפסוקים (כא, כב, כו, כט), דבר המלמד על גודל רצונם והתרוממות רוחם. נשיאת לב גדולה זו הביאה לביטויים מעשיים רבים של הבאת תרומה, והתורה מפרטת בפסוקים אלו את כל אותם ביטויים מעשיים.

בלימוד הפסוקים נשתדל ליצור רושם מיוחד בלב הילדים בנוגע לנשיאת הלב של בני ישראל ובנוגע להתנהגותם המעשית.

נאמר בפסוק כ: "וַיֵּצְאוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה"

בני ישראל נהגו כבוד גדול במשה, וכולם הלכו לאחוריהם כאשר יצאו מלפניו, כפי שכתב הנצי"ב: "לשון זה [בפסוק] 'מלפני', משמעו שהלכו כולם לאחוריהם... להודיע שכולם נהגו בזה הכבוד והמעלה". מהדגשת הפסוק את יציאת בני ישראל, למד **אור החיים** שיציאתם להביא תרומה למשכן נעשתה בזריזות: "שיצאו כולם בזריזות להביא, ולא היה בהם אחד שנתעכב מחברו".

נאמר בפסוק כא: "וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשָׂא לְבֹ..."

'נשיאת לב' היא ביטוי לרצון עז להתנדב, כפי שעולה מדברי **יונתן בן עוזיאל ואונקלוס** שתרגמו את המילה 'נשאו' - "אתרעו", מלשון רצון.

נאמר בפסוק כב: "וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים..."

בפסוק זה אנו ממשיכים ללמוד על הרצון הטוב שמילא את לב העם, נשים וגברים כאחד, שהביאו נדבה. כאן מודגשת במיוחד נדיבותן של הנשים, שהרי נאמר שהגברים הביאו "על הנשים", כלומר הנשים הביאו ראשונות והגברים אחריהן, וכך כתב הרמב"ן:

"בעבור כי הנדבה בתכשיטין היא מצויה אצל הנשים יותר, וכולן היו להן ופרקו נזמיהן ומכעותיהן מיד, ובאו תחילה, והאנשים אשר נמצאו להם הביאו עמם, כי מעם 'על הנשים' שהן היו שם בראשונה והאנשים נמפלו [היו טפלים] להן".

נדבר בשבחן של הנשים, שבזכותן נגאלו ישראל ממצרים. הן לא פרקו את נזמיהן לעגל, ואף כאן התנדבו ראשונות, וויתרו על תכשיטיהן למרות חשיבותם בעיניהן.

מפסוק זה אנו למדים גם על חיבת בני ישראל למשכן, שכן הביאו תכשיטי זהב יקרים, כדברי **אור החיים**:

"...וסידר הכתוב התכשיטים שהביאו להראות חיבת המתנדבים שלא רצו להביא אלא דבר היותר מעולה וחביב אצלם, הגם שעומדים לשבירה ולקלקל [שהרי מתיכים אותם לצורך הבניה], אף על פי כן אהבה נפשם חיבת הקודש מכל יקר ראתה עינם...".

נאמר בפסוק כג: **"וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן... וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ"**

התורה מציינת את גודל נדבת הלב אצל האנשים, שהביאו דברים נדירים שנמצאו רק אצלם, וכדברי **אור החיים**: "...דברים שאינם נמצאו זולת אצלו, יגדל מעלתם בעיניו יותר משיעור שוויים... כי היו במדבר ואין שם נמצא תכלת וארגמן...".

כלומר פסוק זה משבח את העם שהביאו גם תכלת וארגמן ועורות אילים ותחשים, דברים שאינם מצויים במדבר והיו רק למעט אנשים, ומשום מיעוטם ודאי היו יקרים הרבה יותר משוויים הרגיל ובעליהם חסו עליהם, ואף על פי כן הביאום האנשים למשכן, לכבוד ה'.

נאמר בפסוק כה: "וְכָל אִשָּׁה חֲכָמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טוֹוָה..."

הנשים הוסיפו על האנשים ולא הסתפקו בצמר מתכלת ומארגמן שהיה להן, אלא הקדישו מזמנן וטוו את הצמר לחוטים, והביאום למשכן. הנצי"ב מוסיף: "שגם נשים עשירות אשר להן משרתות לטויה, טוו בידהן, לזכות במצוה, ויביאו מטה".

נאמר בפסוק כו: "וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בַּחֲכָמָה טוֹוָה אֶת הָעִזִּים"

נסב את תשומת ליבם של הילדים לכך שביחס לצמר העזים נאמרה 'נשיאת הלב', ואילו ביחס לצמר תכלת והארגמן שבפסוק הקודם לא נזכר ביטוי זה.

בטווית צמר העזים היתה דרושה נשיאת לב מיוחדת מפני הקושי שבעבודה זו, שכן טוויה זו נעשתה על גבי העזים עצמם, בעוד הצמר מחובר לבהמה, וכדברי רש"י: "...היא היתה אומנות יתירה [גדולה יותר] שמעל גבי העזים היו טווין אותן".

ומדוע לא גזזו את הצמר מגוף העזים וטוו אותו כשהוא מופרד מהן, כפי שעושים בדרך כלל?

הסביר הספורנו: "...כי בהרבה מהפשוטים [מהחוטים] ימעט קצת מטהב איכותם כאשר יעקרו ממקום גידולם...".

כלומר האיכות הטובה של הצמר נשמרת בעודו מחובר לבהמה, וכאשר תולשים אותו הוא מתייבש מעט. הנשים רצו להביא למשכן ה' את החוטים המובחרים ביותר, למרות הטרחה הרבה שבדבר.

נאמר בפסוק כז: "וְהַנָּשָׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבְנֵי הַמִּלֻּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן"

הנשיאים הביאו את הדברים היקרים ביותר, אבנים יקרות לסוגיהן, "כי אותם הדברים לא נמצאו אלא בידי גדולי העדה ונשיאיהם" (אברבנאל).

כתב רש"י:

"אמר רבי נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח [כשהוקם המשכן ושרתה השכינה, כפי שמובא בחומש במדבר בפרשת נשא] בתחילה [ראשונים], ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא [שבמלאכת המשכן] כך אמרו נשיאים: יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר: 'והמלאכה היתה דים', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות? הביאו 'את אבני השהם' וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה. ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם, 'והנשאם' כתיב".

נביא את דברי רש"י אלו לילדים ובתוכם נדגיש שלושה דברים: א. שבחסם של בני ישראל שהתנדבו ברצון, עד שלא נשאר לנשיאים מה לנדב.

ב. התעצלות הנשיאים שלא הזדרזו. נדבר על כך שהמנהיגים צריכים להוות דוגמא לעם, והם היו צריכים להתנדב ראשונים כדי למשוך אחריהם את בני ישראל.

ג. שבחסם של הנשיאים שעשו תשובה, תיקנו את מעשיהם והזדרזו להתנדב תחילה בחנוכת המזבח.

נאמר בפסוק כט: "כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה ה'... הָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לָהּ"

נשאל את הילדים: מדוע התורה חוזרת על דברים אלו שוב, הרי הם נאמרו בפסוק כ"א?

נביא את דברי האברבנאל:

"אין הפסוק ההוא כפול, אבל [אלא] הוא להגיד שכולם עשו נדבה החיא לשמה - לעבוד השם ולקיים מצוותו, לא לתכלית חוראה וגנסות הרוח... כולם בלי ספק הביאו בני ישראל נדבה לה'... לשם ה' ולא לתכלית אחר".

כלומר פסוק זה בא ללמדנו שנדבותיהם של ישראל למשכן היו לשמה, לשם עבודת ה' וקיום מצוותיו. לסיכום נאמר, שנשיאת הלב של בני ישראל הביאה אותם להתנדבות שיא, שבאה לידי ביטוי בדברים הבאים: זריזות בהבאת התרומה, נתינת כמות אדירה של תרומה, נתינת כל סוגי החומרים, נתינת הדברים היקרים ביותר, נתינת הדברים החביבים עליהם, השתתפות כולם - אנשים ונשים, המאמץ - הבאת דברים כבדים על ידי האנשים והטוויה על ידי הנשים, ולבסוף נתינת הדברים לשם ה' ולא לכבודם.

נרחיב בלימוד פסוקים אלו עם הילדים, כיוון שהם עוסקים בשבחם הגדול של בני ישראל ונדיבות ליבם. נסביר לילדים שנשיאת הלב הגדולה של בני ישראל נבעה משמחתם בכך שה' אוהב אותם ורוצה לשכון בתוכם, מהידיעה שה' מחל להם על חטא העגל ומהרצון לתת לו כבוד וגדולה.

הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב (לה, ל - לו, א)

נאמר בפסוק ל: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצֻלָּאֵל..."

כפי שלמדנו, משה ציוה את ישראל בשם ה' להביא תרומה למשכן. בני ישראל הבינו שלהכנת המשכן וכליו דרוש אדם מתאים, אך עדיין לא ידעו מי האדם שיעשה זאת.

בפסוק זה מודיע משה לבני ישראל על הבחירה בבצלאל לעשיית המשכן, וכפי שנאמר במדרש **תנחומא** (ויקהל ג): "כשירד משה אמר להם לישראל: כך אמר לי הקדוש ברוך הוא לעשות לו משכן... אמרו לו: ומי יעשה כל זאת? אמר להם: בצלאל..."

נשאל את הילדים: מדוע משה מפרט את מעלותיו של בצלאל?
נסביר שמשה רצה להודיע לעם שה' חנן את בצלאל בחכמה רבה
ובכישרון מיוחד, כדי שבני ישראל יקבלוהו ברצון ויסמכו עליו שיצליח
לבנות את המשכן ואת כליו, על כל סוגי העבודות הדרושות להם. הסבר
זה עולה מדברי **בעל הטורים**: "ראו קרא ה' - שאין מעמידין פרנס על
הצבור אלא מדעתו", כלומר אין ממנים מנהיג על העם בלי שהעם יודע
ומסכים לכך.

נדגיש שמשה השתמש בדבריו לבני ישראל במילה "ראו", מפני שרצה
שבני ישראל יתבוננו במעלתו של בצלאל, שהוא ירא ה', בעל מידות
ומעשים טובים, וכפי שכתב מדרש **תנחומא** על פסוק זה: "נולד בצלאל
אין הכל יודעין [את צדקותו], נתמנה למלאכת המשכן ידעו אותו הכל".
יראת ה' הגדולה של בצלאל בולטת לאורך כל הפרשה, שהרי הוא
עשה את כל המלאכה כפי שצוה ה', כל פרט ופרט במדויק, וכפי
שנאמר במדרש **תנחומא** (שם):

"טוב שם משמן טוב" - טוב שמו של בצלאל מבני אהרן שנמשחו
בשמן המשחה, שבצלאל, הקדוש ברוך הוא מעיד עליו, 'ראו קרא
ה' בשם בצלאל'."

עבודת עשיית המשכן חייבה את עוסקיה להיות אוהבי ה', שהרי כל
בניית המשכן היתה לכבודו, וכפי שנאמר במדרש **תנחומא** (שם):

"...ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים" - זה בצלאל, שאמר הקדוש
ברוך הוא 'ראו קרא ה' בשם'... ולמה נקרא שמו בצלאל, שעשה
צל לאל, שנאמר 'ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן'."

נאמר **בפסוק לד**: "ולְהוֹרֹת נָתַן בְּלָבוֹ..."

ה' נתן לבצלאל כישרון מיוחד ללמד את האחרים, כישרון שלא היה
לכל החכמים, וכמו שכתב **האבן עזרא**: "כי יש חכמים רבים שהם קשים
להורות אחרים".

וכעין זה כתב אור החיים: "לצד שיש חכמים רבים שתהיה חכמתם בלבם לבר, שלא ידעו ללמד, לזה אמר 'ולהורות נתן בלב' - השכיל חכמת הלימוד".

נאמר בהמשך הפסוק: "...הוא ואֶהְיָאֵב בֶּן אֲחִיסָמֶךְ לְמִשָּׁה דָּן"

נביא את המשך דבריו של האבן עזרא, שה' נתן גם לאהליאב את כישרון ההוראה: "והנה אהליאב הוא חברו בכל המלאכות, גם להורות לאחר בחכמה...".

לפי דברי האבן עזרא ניתן להבין מדוע לא הזכיר משה שה' מילא בחכמה גם את שאר חכמי הלב, כי בפסוקים אלו משה מדבר על חכמה מיוחדת, להורות וללמד אחרים.

נאמר בפרק לו פסוק א: "וַעֲשֵׂה בְּצִלָּל וְאֶהְיָאֵב... לְכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה'"

פסוק זה הוא סיום דברי משה אל העם, ובו מודיע משה לבני ישראל שבצלאל ואהליאב ישתתפו גם בעשייה עצמה של המשכן וכליו ולא רק בהוראה לאחרים, וכדברי האבן עזרא: "הנה בצלאל הוא בעצמו יעשה...". וכך משמע גם מלשון אונקלוס, שכתב "ועבד".

כתב רש"י (שמות לה, לד):

"ואהליאב - משבט דן, מהיורדין שבשבטים, מבני השפחות, והשווהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השבטים [יהודה], לקיים מה שנאמר: 'ולא ניכר שוע [עשיר, נכבד] לפני דל'".

מדברים אלו למדים אנו, שהקדוש ברוך הוא רצה שהמקום בו ישכון ה' ייבנה דווקא על ידי כל שבטי ישראל יחדיו, החשובים כיהודה והפחותים כדן. דבר זה מלמדנו שהמשכן שייך לכל ישראל וכולם שותפים שווים בבניינו.

המסרים העולים מפרק לה

ציווי כל העדה על שמירת השבת

1. חשיבות השבת - לא נדחית מפני מלאכת המשכן.
2. רצונם העז של ישראל לבנות את המשכן - היה צריך להזהירם שלא לבנות בשבת.

דברי משה לעם על התרומה למשכן

1. דברי משה לעם בקול חוצב להבות - הקשבת העם לדברי משה וקבלתם ברצון.
2. מעמד של קידוש השם - ברצונם לשוב ולתקן את החטא.
3. התעוררות העם ושמחתם בעקבות ציווי משה על המשכן.

נדבת ליבם של ישראל למשכן

1. כבוד למשה - כשיצאו בני ישראל ממשה הלכו לאחור.
2. רצונם העז של בני ישראל לתרום למשכן - בביטויים 'נשיאת הלב' ו'נדבת הרוח', בהבאת הכמות הגדולה, בנתינת סוגים רבים, דברים יקרים, ואפילו דברים שחביבים עליהם במיוחד.
3. השתתפות העם בהבאה ומעלת הנשים.
4. הדרישה מהמנהיגים להיות דוגמא לעם - הפסדם של הנשיאים שהתעצלו.
5. התיקון של הנשיאים בחנוכת המזבח - שהביאו ראשונים.
6. נדבת בני ישראל למשכן לשמה - ולא לשם נטיות אישיות.

הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב

1. צידקתו של בצלאל.
2. מינוי מנהיג על העם בידיעתו ובהסכמתו.
3. כישרונם של בצלאל ואהליאב להורות לאחרים.

פרק לו

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. קריאת משה לאומנים אל המלאכה וסיום הבאת התרומה
2. עשיית יריעות המשכן
3. עשיית הקרשים
4. עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם

קריאת משה לאומנים אל המלאכה

וסיום הבאת התרומה (פסוקים ב-ז)

נאמר בפסוק ב: "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצֻלָּאֵל וְאֶל אֶהֱלִיָּאֵב וְאֶל כָּל אִישׁ חָכֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה בְּלִבּוֹ..."

מפסוק זה אנו למדים שחכמי הלב היו אנשים חכמים שעמלו כדי להחכים, כפי שנאמר במדרש **תנחומא** (כאן, הובא גם בפרשת כי תשא):

"שׂאִין הקדוש ברוך הוא ממלא חכמה אלא למי שיש בו כבר. ממרונא [גויה חשובה] אחת שאלה את רבי יוסי בן חלפתא: מהו שכתב: 'הב חכמתא לחכימין' [נתן ה' חכמה לחכמים]. למפשים היה צריך לומר? ... אם היה הקדוש ברוך הוא נותן חכמה למפשים היו יושבים בבתי כסאות... ואין מתעסקין בה, אלא נתנה הקדוש ברוך הוא לחכמים שיהיו יושבין בישיבת זקנים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקין בה..."

נאמר **בהמשך הפסוק**: "...כִּל אֲשֶׁר נִשְׂאוּ לְבֹו לְקָרְבָּה אֶל הַמְּלָאכָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ"

גם כאן נסב את תשומת ליבם של הילדים לביטוי 'נשאו ליב', שהובא גם בהבאת התרומה. כשם שהביאו בני ישראל את התרומה בשמחה וברצון גדול, כך באו חכמי הלב לעבודתם בשמחה וברצון בכל ליבם.

נאמר **בפסוק ג**: "וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה... וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בְּבִקָּר" **בְּבִקָּר**

נדבר בשבחם של בני ישראל שעל אף שהזדרזו והביאו כבר הכל ביום הראשון (כדברי אור החיים לעיל), בכל אופן השכימו קום גם בימים הבאים וחיפשו מה ניתן להוסיף.

נאמר **בפסוקים ד-ה**: "וַיָּבִיאוּ כָּל הַחֲכָמִים... וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא..."

גם בפסוקים אלו נדגיש את שבחם של ישראל, שהרבו להביא תרומה יותר מהנדרש.

רק כששמע העם את הקול שהועבר במחנה הפסיק להביא את תרומתו, כפי שנאמר **בפסוק ו**: "וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה... וַיִּבְלֹא הָעָם מִהֵבִיא"

נאמר **בפסוק ז**: "וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה יָדִים לְכָל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר"

כתב **הספורנו**: "לעשות אותה המלאכה ולהותיר, באופן שלא היו צריכים לצמצם אופן עשייתם מדאגה פן יחסר החומר".

כלומר בזכות נדיבות העם, האומנים היו יכולים להשתמש בחומרים ברווח, בלי דאגה שמא יחסר להם דבר בהמשך.

הקדמה לעשיית המשכן וכליו

סדר עשיית המשכן וכליו, המופיע בפרשתנו, הוא כדלהלן:

1. **מבנה המשכן** – יריעות, קרשים, פרוכת ומסך (פרק לו פסוקים ח-לח).

2. **הכלים** – ארון, שולחן, מנורה, מזבח הקטורת, מזבח העולה, כיור (פרקים לז, לח א-ח).

3. **החצר** – קלעי החצר ועמודיה, מסך שער החצר (פרק לח, ט-כ).
נסב את תשומת ליבם של הילדים לכך שפרשה זו שונה מפרשת תרומה.

בפרשת תרומה מופיעים פסוקי הציווי על עשיית המשכן, פסוקים אותם אמר ה' למשה, ועל כן הם מנוסחים בלשון ציווי, כמו: "ועשית", "וציפית" וכדו'. פרשתנו לעומת זאת עוסקת בקיום דבר ה', ועל כן מנוסחים הפסוקים בלשון עשייה: "ויעש", "ויצף" וכדו'.

קיים מספר קטן של הבדלים בין הנאמר בפרשתנו לבין הנאמר בפרשת תרומה, ומדי פעם נסב את תשומת לבם של הילדים להבדלים. ההבדל המשמעותי ביותר בין פסוקי הציווי לבין פסוקי העשייה הוא שינוי הסדר שבין המשכן לכליו. בעוד שפסוקי הציווי בפרשת תרומה נזכרים קודם כלי המשכן, כשבראשם ארון העדות, ורק לאחר מכן נזכר מבנה המשכן, היריעות והקרשים, בפרשתנו אנו מוצאים סדר הפוך: קודם מוזכרת עשיית המשכן – היריעות והקרשים, ורק לאחר מכן נזכרים כלי המשכן.

וכך כתב רש"י:

"כי משה ציוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן. אמר לו בצלאל: 'מנהג עולם לעשות תחילה בית ואחר כך משים כלים בתוכו'. אמר לו [משה]: 'כך [אכן כמו שאמרת] שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא'. אמר לו משה: 'בצל אל היית'... וכן עשה, משכן תחילה ואחר כך עשה כלים".

לאור דברי רש"י נסביר את הטעם להבדל הסדר בין הפרשיות: בפרשת

תרומה, בציווי ה' למשה, התחיל ה' מן הארון והכלים, מפני שהם עיקר תכלית המשכן, ופסוקים אלו לא באו כהנחיה לסדר בניית המשכן. לעומת זאת בפרשתנו מדובר על העשייה, וה' רצה שבצלאל יכין קודם בית, כדי שיהיה מקום בו ניתן לשים את הכלים וועיין לבוש האורה על פירוש המזרחי).

התכונות שהיו דרושות לחכמי הלב

חכמי הלב שעשו את המשכן ניחנו בתכונות מופלאות ומיוחדות. לא נלמד את הילדים תכונות אלו בתחילת פרקי עשיית המשכן, אלא במהלך הלימוד, תוך לימוד הפסוקים, נאיר את התכונות, נדגיש ונרשים את הילדים בהן.

חכמה ותבונה

מלאכת המשכן היתה מלאכה קשה ומורכבת שדרשה חכמה ותבונה רבה, מעבר לחכמה רגילה, כפי שנאמר (שמות לו, א): "וַעֲשֵׂה בְּצִלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה וְתְבוּנָה בְּהֵמָּה...". כפי שהבאנו לעיל, אנשים אלו היו חכמים מאוד, ועתה ה' הוסיף ומילא אותם בחכמה יתרה בכדי "...לִדְעַת לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה'".

במהלך לימוד הפסוקים נדבר על הקושי שהיה במלאכה, לא רק בעבודות המורכבות ביותר כמו אריגת הציורים (שתי צורות שונות משני צדדים) או עשיית המנורה מקשה אחת, אלא בקושי שהיה בכל המלאכה, כפי שמודגש בפסוק זה ובפסוקים אחרים.

נעורר את הילדים לשים לב לכך שגם בעבודות של הקרשים והיריעות היה צריך דיוק רב, ובמיוחד בדברים גדולים וכבדים. לאור זאת נזכיר לילדים את החכמה הרבה שנתן ה' לחכמים, כפי שנאמר בפסוק זה ובפסוקים בפרשה הקודמת, כי תשא.

התנדבות, רצון עז לעשיית עבודת הקודש

"וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצַלָּאֵל וְאֶל אֶהֱלִיאָב וְאֶל כָּל אִישׁ חָכֵם לֵב אֲשֶׁר
נָתַן ה' חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאָו לִבּוֹ לִקְרֹבָה אֶל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ" (שמות לו, ב).

מפסוק זה אנו למדים על נשיאת הלב של החכמים, המורה על החשק והרצון העז לעשות את מלאכת המשכן (כלומר הם לא באו רק בגלל חכמתם וידיעתם את המלאכה).

וכך כתב האלשיך: "...כי אשר חיתה חכמה בלבו ולא אימון ידיים [לא היה מנוסה], והיה מתעורר, שלבו היה נושאו את גופו, קל כנשר, להתקרב אל המלאכה".

כלומר חכמי הלב הגיעו מתוך התעוררות פנימית בליבם ומתוך רצון להיות שותפים בעשיית המשכן. זאת על אף שלא היו מאומנים בעשיית מלאכות מעין אלו, שהרי לא היתה להם הזדמנות ללמוד מלאכות אלו בארץ מצרים.

נדבר על הנכונות הגדולה של חכמי הלב לבוא ולהתמסר למלאכת המשכן, נכונות שנבעה מאהבת ה' שבערה בליבם ומהרצון לבנות בית בו ישכון ה' בתוך ישראל.

נוסיף ונאמר, שבצלאל וחכמי הלב הכירו בגודל אהבת ה' לישראל ברצותו לדור עמם, ולכן נשיאת ליבם לבנות את המשכן נבעה גם מאהבתם את בני ישראל ורצונם שה' ישכון בתוכם.

יראת ה' ושמיעה בקולו

כתב בעל הטורים בפרשת תצוה (שמות כה, ג): "'חכמי לב אשר' - בגימטריא: יראת, מי שמלא יראת השם, והיינו שנאמר: 'ראשית חכמה יראת ה'".

מדבריו אנו למדים שחכמי הלב שבנו את המשכן היו מלאים ביראת ה'. יראת ה' זו מתגלית בעשיית המשכן דבר דבור על אופניו. כאשר נשווה בין הפסוקים של ציווי ה' למשה בפרשת תרומה לעשות את

המשכן וכליו, לפסוקים שבפרשתנו המדברים על שלב הביצוע, נמצא שהפסוקים שבפרשתנו חוזרים כמעט מילה במילה על הנאמר בפרשת תרומה. גם השלבים השונים של העשייה כתובים לפי הסדר בו צוו בפרשת תרומה.

כדי להמחיש את הדברים נערוך הקבלה בין פסוקי הציווי על עשיית יריעות התכלת, לפסוקי הקיום בפרשתנו:

פרשת ויקהל (לו, ח-יב)	פרשת תרומה (כו, א-ה)
"וַיַּעֲשׂוּ כָל חָכֹם לֵב... אֶת הַמִּשְׁכָּן..."	"וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׂר יְרִיעֹת..."
"עֹשֶׂר יְרִיעֹת... מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב עֹשֶׂה אֹתָם."	
"אֲרֹף הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֶמָּה..."	"אֲרֹף הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֶמָּה..."
"וַיַּחֲבֵר אֶת חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת..."	"חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת תַּהְיֶינן חִבְרֹת..."
"וַיַּעֲשֶׂה לָלֶאֱת תְּכֵלֶת..."	"וַיַּעֲשֶׂה לָלֶאֱת תְּכֵלֶת..."
"חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עֹשֶׂה בַיְרִיעָה הָאֶחָת..."	"חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בַיְרִיעָה הָאֶחָת..."

נסב את תשומת ליבם של הילדים להקבלה מופלאה זו, ונגיע אתם למסקנה שלחכמי הלב היתה יראת ה' גדולה, ולכן שמעו בקול ה' ועשו כל פרט ופרט כפי שצוו, ואף עשו את הכל בסדר שאמר ה' למשה. וכך כתב רבי אברהם סבע בספרו **צורר המור**: "...להורות ולהודיע שעשו כל הכלים כל אחד כתבניתו וכשלימותו, כפי מה שנאמר למשה בסיני, בלי תוספת ומגרעת".

כובד ראש ואחריות

לצד השמחה בבניית המשכן נתאר גם את כובד הראש של עושי המשכן במשימה גדולה זו, שהרי נאמר **"וּמִקִּדְשֵׁי תִיָּדָאוּ"** (ויקרא יט, לו). המורא שליווה את העוסקים במלאכת המשכן הביא את העושים במלאכה לאחריות מרבית, ובכל דבר שבנו נזהרו לעשותו באופן הטוב

ביותר שאפשר, וכך כתב **המאור ושמש** (בסוף פרשת ויקהל): "ומפני זה היתה כל עבודתם וכל עשייתם בעבודת ה' לבקש מלפניו יתברך שהוא יתן להם מדע והשכל לדעת לעשות את כל אשר ציוה ה'".

השפעת בניית המשכן על ישראל

בזמן שבנו חכמי הלב את המשכן וכליו, באו בני ישראל לראות את המלאכה וגם לסייע ביד העובדים, והדבר השפיע עליהם. וכך כתב **המאור ושמש**:

"...שבשאלו [חכמי הלב] היו עסוקים בעבודה והיו מקישים במקבות ובכלי מלאכתם, היה נכנס תבערת יקוד אהבה ונדבה בלב עם בני ישראל להביא עוד יותר ויותר [נדבה]..."

לפי דרשת חכמינו ז"ל **במדרש שמות רבה** (מ, ד), אחד משמותיו של בצלאל היה 'אחומי', מפני "שנתן אימתו של הקדוש ברוך הוא על ישראל". רואים אם כן שבצלאל וחכמי הלב עוררו את בני ישראל בעבודתם לירא את ה'.

ולפי מה שדרשו (שם): "אחומי - שאיחה את ישראל לקדוש ברוך הוא ועשאן אחים למקום", רואים אנו שבצלאל וחכמי הלב גם השפיעו על בני ישראל לאהוב את ה'.

לאור דברים אלו נתאר לילדים בקצרה את המתרחש במחנה ישראל בעת בניית המשכן.

עשיית יריעות המשכן (פסוקים ח-יט)

נאמר בפסוק ח: "וַיַּעֲשׂוּ כָל חֶכֶם לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂה יְרִיעֹת..."

נסב את תשומת ליבם של הילדים לכך שרק ביריעות המשכן נאמר "וַיַּעֲשׂוּ" בלשון רבים, אך בהמשך, לאורך כל העשיה, נאמר "וַיַּעַשׂ" בלשון יחיד, לא משום שרק חכם לב אחד עשה את הכל, אלא ללמדנו שעל כל מלאכה היה אחראי חכם אחר.

בנוסף, נציין שרק במקום אחד, בעשיית הארון (שמות לו, א), הוזכר שמו של בצלאל. את הסיבה לכך נבאר בהמשך.

נאמר בהמשך הפסוק: "...כָּרְבִּים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם"

בעשיית היריעות מעשה חושב, ארוגות בצוירים שונים משני הצדדים, נדרשו חכמי הלב לחשיבה ולמאמץ מיוחד, שכן אריגת צוירים שונים משני צדדים היא אומנות מסובכת, ובפרט כאשר היא מתבצעת לאורך עשרים ושמונה אמה (ארבעה עשר מטר), וזאת בשונה מהפרוכת ומהאפוד, שאמנם גם הם היו מעשה חושב, אך אורכם היה פחות בהרבה.

נאמר בפסוק ט: "אֲרָךְ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וָעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה..."

גם כאן נדרשו חכמי הלב למאמץ גדול ולעבודת דיוק קשה במיוחד, כאשר היו צריכים לארוג חוטים באורך כה רב (עשרים ושמונה אמה - ארבעה עשר מטר).

בהכנת יריעות העזים נדרשו חכמי הלב למאמץ גדול עוד יותר, שכן יריעות אלו היו גדולות יותר (שלושים אמה), וכן מפני שאריגת צמר עזים קשה יותר מאריגת צמר כבשים.

בעשיית היריעות כיוונו חכמי הלב ועושי המלאכה שתעשינה לכבוד ה' כיוון ששימשו כיסוי של כבוד ומגן למשכן. את היריעות הם ארגו

משלל חוטים - תכלת, ארגמן, תולעת שני ושש משזר - הכל כדי לפאר ולהדר את כבוד ה'.

עשיית הקרשים (פסוקים כ-לד)

נאמר בפסוקים כ-כט: "וַיַּעַשׂ אֶת הַקֶּרֶשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים. עֶשֶׂר אַמֹּת אָרְךְ הַקֶּרֶשׁ... וְהָיוּ תוֹאֲמֵם מִלְמָטָה וַיִּחַדְּדוּ יְהוָה תָּמִים אֶל רֹאשׁוֹ..."

מלבד הדיוק במידות הקרשים הארוכים (עשר אמות - חמישה מטרים), נדרשו חכמי הלב להקפיד על התאמה מופלאה בין קרשי המשכן הרבים (ארבעים ושמונה קרשים), שיהיו תואמים זה לזה, שלא יהיה ביניהם אפילו רווח קטן. התאמה זו צריכה היתה להיות לאורך כל הקרש, מלמעלה עד למטה.

בנוסף, חכמי הלב דאגו שהמשכן יהיה מחובר היטב ויעמוד יציב ואיתן, כראוי לבית ה', ולכן עמלו היטב על החיבורים: טבעות מלמעלה, בריחים למעלה ולמטה, בריח תיכון באמצע ואדנים למטה.

נאמר בפסוק לג: "וַיַּעַשׂ אֶת הַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן לַבְּרִיחַ בְּתוֹךְ הַקֶּרֶשִׁים מִן הַקָּצָה אֶל הַקָּצָה"

נציין בפני הילדים את הנס שאירע בעשיית בריח זה, שכן הוא הקיף את המשכן כולו.

נאמר בפסוק לד: "וְאֵת הַקֶּרֶשִׁים צָפָה זָהָב..."

ציפוי הקרשים בזהב היה מרשים ומפואר, ועבורו השתמשו בכמות הזהב הגדולה ביותר. הכנת פסי זהב דקים באורך של עשר אמות (חמישה מטרים) היתה מלאכה מורכבת ביותר.

עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם (פסוקים לה-לח)

בעשיית הפרוכת כיוונו חכמי הלב ועושי המלאכה להבדיל בין הקודש לקודש הקדשים, ובכך לעשות מחיצה בין מקום שכינת המלך למקום הקודש. פרוכת זו היתה מפוארת יותר מהמסך.

בעשיית המסך כיוונו להבדיל בין החצר ששם העם יכול לעמוד, לבין המשכן עצמו שרק הכהנים מותרים להכנס אליו.

נבקש מהילדים למצוא את ההבדלים שבין הפרוכת למסך:

א. הפרוכת היתה עשויה מעשה חושב, כלומר ציורים שונים משני הצדדים, בעוד המסך היה מעשה רוקם, כלומר אותו ציור משני הצדדים, ונעשה במחט ולא באריגה.

ב. הפרוכת נתלתה על ארבעה עמודים (עמודי שטים), ואילו המסך על חמישה עמודים.

ג. עמודי הפרוכת עמדו על אדני כסף, ועמודי המסך על אדני נחושת.

המסרים העולים מפרק לו

קריאת משה לאמנים אל המלאכה וסיום הבאת התרומה

1. ה' מילא את חכמי הלב חכמה גדולה, על גבי החכמה שכבר היתה בהם מקודם.
2. נשיאת הלב של האומנים להתנדב למלאכת ה'.
3. רצונם הגדול של ישראל להביא תרומה למשכן - עד כדי הצורך להכריז במחנה להפסיק את ההבאה.

הקדמה לעשיית המשכן וכליו

1. חכמת בצלאל - בצלאל הקדים את עשיית המשכן לעשיית כליו, ובכך כיוון לדברי ה'.
2. השקעת המאמץ והמחשבה בעשיית המשכן וכליו.
3. הכוונה בעשיית כל כלי לשם תפקידו המיוחד.
4. הכוונה בכל כלי שיהיה לכבוד לפני ה'.
5. החזק, היציבות והדיוק, הפאר וההדר - כולם באו לתת כבוד לפני ה'.

התכונות המיוחדות הנדרשות מחכמי הלב

1. חכמה ותבונה, התנדבות ורצון עז.
2. יראת ה' ושמיעה בקולו.
3. כובד ראש ואחריות.
4. אהבת ישראל.

השפעת בניית המשכן על ישראל

המשיכו להביא נדבה במהלך הבניה והתמלאו ביראת ה' ובאהבתו.

עשיית יריעות המשכן

1. החשיבה והמאמץ בעשיית היריעות - באריגתן מעשה חושב,

ובאריגת יריעות ארוכות מאד.

2. עשיית היריעות לכבוד ולפאר לפני ה'.

עשיית הקרשים

הדיוק הנדרש בבניית המשכן והמאמץ לעשותו יציב.

עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם

הפרוכת והמסך נועדו להבדיל בין דרגות הקדושה שבמשכן.

פרק לז

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. עשיית ארון העדות
2. עשיית השולחן
3. עשיית המנורה
4. עשיית מזבח הקטורת

עשיית ארון העדות (פסוקים א–ט)

נאמר בפסוק א: **וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת הָאָרֶן עֲצֵי שִׁטִּים...**

נסב את תשומת ליבם של הילדים לכך שרק בפסוק זה העוסק בעשיית הארון, נזכר שמו של בצלאל, ואילו בעשיית שאר הכלים לא מוזכר שמו, אלא נאמר רק **וַיַּעַשׂ**.
נעלה את השאלה מדוע רק בפסוק זה נזכר שמו, נשמע את תשובות הילדים, ונשיב שאת הארון עשה בצלאל בעצמו מפני קדושתו, וכך נאמר במדרש **תנחומא** (ויקהל ז):

"אין אתה מוצא באחד מכל כלי המשכן שעשה שם בצלאל כלום אלא בארון, וכל המלאכות האחרות וכל הכלים האחרים [עשו החכמים] באמירתו ובעצתו [של בצלאל]. ולמה פירש בארון מלאכתו בלבד ועשאו בידו? בשביל ששם צלו של הקדוש ברוך הוא..."

על פסוק זה כתב רש"י: **"לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו"**.

מסירותו הגדולה של בצלאל למלאכת המשכן נבעה מהבנתו את ערכו של המשכן, אשר בו משרה ה' את שכנתו.

בעשיית הארון נדרש בצלאל לחכמה מיוחדת, שהתבטאה במספר נקודות: הדיוק במידות (במיוחד בשל העובדה שהיו שלושה ארונות שהוכנסו זה בתוך זה), ציפוי הזהב לבדים (עבודה עדינה מאד בדפי זהב דקים למידות הבדים שלא היו גדולות), והדבר המורכב ביותר: עשיית שני הכרובים מקשה אחת (בצלאל היה צריך לתכנן בתחילת עשיית הכפורת את כמות הזהב שצריך להשאיר לשני הכרובים).

נאמר בפסוקים ב-ט: "וַיַּצְפֹּהוּ זָהָב... וַיַּעַשׂ לוֹ זָרְזָהָב... וַיַּצֵּק לוֹ אֲרָבַע טַבַּעֲתֵי זָהָב... וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים... וַיַּעַשׂ כַּפֹּתָם... וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִּים..."

נסב את תשומת ליבם של הילדים לכך שפסוקים אלו חוזרים כמעט מילה במילה על פסוקי הציווי שבפרשת תרומה, דבר המלמד שבצלאל עשה שלב אחר שלב, ככל אשר ציוה ה'.

כהשלמה לכך נביא את הפסוק בפרשת פקודי (שמות לח, כב): "וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי... עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה".

נתאר לילדים כיצד בצלאל עושה כל פרט ופרט כפי שציוהו ה' מתוך יראת ה', ויראה זו מביאה אותו לעשות הכל בכובד ראש ובאחריות מלאה, מתוך ידיעה שה' עתיד לדבר עם משה מבין שני הכרובים שעל הארון.

חכמינו ז"ל אמרו בגמרא (ברכות נה ע"א), שבצלאל ידע לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ, ואמרו דברים מופלאים על הבנת בצלאל בחכמת התורה הפנימית וסודות היצירה.

דברים גבוהים ומופשטים אלה אינם מתאימים לילדים, אך נוכל לומר בעקבות דברי חכמינו ז"ל אלה, שבצלאל עסק בתורה והיה תלמיד חכם גדול, והבין דברים רבים שאחרים לא מבינים, כפי שכתב רש"י על הפסוק "וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בַּחֲכָמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת..."

(שמות לא, ג): "בַּחֲכָמָה - מִה שְׂאֵדָם שׁוֹמֵעַ מֵאַחֲרֵים וּלְמַד, וּבִתְבוּנָה - מִבֵּין דָּבָר בְּלִבּוֹ מֵתוֹךְ דְּבָרִים שְׁלֵמָד, וּבִדְעָת - רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ".

בעשיית המשכן בכלל והארון בפרט חידש בצלאל הלכות, והגיע לדברים שלא נכתבו במפורש בתורה, כפי שכתב הנצי"ב:

"וַעֲשֵׂה בַצֵּלָאֵל... וְלֹא הִיָּה הָעֵת מִסְפִּיק שִׁילְמָדוֹ כָּל הַקְּבָלוֹת שֶׁבְּעַל פֶּה מִפִּי מֹשֶׁה, אֲבָל הִמָּה כּוּוֹנוֹ בַּחֲכָמָתָם שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכֹּל מִכּוּוֹן כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה'".

כדוגמא לדרשה שדרש בצלאל בכישרונו המיוחד, ניתן להביא את הציווי על ציפוי הארון בזהב:

נאמר בפסוק ב: "וַיִּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ..."

מלשון הפסוק ניתן היה להבין שבצלאל עשה ארון אחד וציפה אותו מבפנים ומבחוץ בזהב. אולם בפרשת תרומה, בציווי על עשיית הארון נאמר (שמות כה, יא): "וַיִּצְפֶּיךָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפְּנֻהוּ". המילה "תִּצְפְּנֻהוּ" שבסוף הפסוק מיותרת לכאורה, שהרי נאמר כבר בתחילתו "וַיִּצְפֶּיךָ", וממנה דרש בצלאל שהציפויים הללו הם שני ארונות נפרדים, ארון זהב מבחוץ, ארון זהב מבפנים וארון מעץ באמצע. וכך אמרו בגמרא (וימא עב ע"ב): "שֵׁשׁ אַרְוֹנוֹת עָשָׂה בַצֵּלָאֵל".

נאמר בהמשך הפסוק: "...וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר זָהָב סָבִיב"

נבקש מהילדים למנות את הדברים שעשה בצלאל בארון לשם יופיו, ואלו הם: ציפוי זהב, זר זהב, ציפוי הבדים, כפורת וכרובים מזהב. נזכיר שוב כי היופי וההדר שבמשכן נעשו לכבוד ה' השוכן במשכן.

בלמדנו פסוקים אלו נתאר כיצד עשה בצלאל בשמחה רבה ובחרדת קודש את עבודתו.

עשיית השולחן (פסוקים י-טז)

נאמר בפסוק י: "וַיַּעַשׂ אֶת הַשְּׁלַחַן עֲצֵי שִׁטִּים..."

כפי שהזכרנו בפרשת תרומה, מטרת עשיית שולחן מפואר ועליו לחם משובח היתה משום כבוד המלכות, לתת כבוד לה' השוכן בישראל. חכמי הלב כיוונו בעשיית השולחן לרעיון זה, וגם בעשיית כל חלק מחלקיו, וכפי שכתב אור החיים (שמות לט, א): "שהיו אומרים [העושים במלאכה] בשעת עשיית המלאכה: הרי אנו עושים דבר זה כאשר צוה ה' את משה", וכפי שכתב המלבי"ם (שמות כח, ג-ד): "כי הם יבינו על מה ירמזו הבגדים האלה ויעשו בכוונה שתחול עליהם הקדושה המיוחדת אליהם" (אמנם דברים אלו נאמרו על בגדי הכהנים, אך מסתבר שכך היה בכל הכלים).

נאמר בפסוק טז: "וַיַּעַשׂ אֶת הַכֵּלִים... אֶת קַעְרָתוֹ וְאֶת פַּתָּיו..."

בקערות שמו את לחם הפנים. נתאר לילדים את הרצון והחשק של החכמים בעשיית השולחן בכלל ובהידורו בפרט.

עשיית המנורה (פסוקים יז-כד)

נאמר בפסוק יז: "וַיַּעַשׂ אֶת הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מִקָּשָׁה עָשָׂה אֶת הַמִּנְרָה יָרֵכָה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ פְּתִירֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה הָיוּ"

מטרת המנורה היתה להאיר את המשכן לכבוד ה' השוכן במשכן וכפי שהזכרנו בפרשת תרומה) וחכמי הלב כיוונו בעשיית כל חלק וחלק מן המנורה למטרה זו (כדברי אור החיים והמלבי"ם שהבאנו לעיל). מתוך כך, כל מעשה המנורה נעשה ביופי ובהדר: הגביעים והציורים שעליהם הכפתורים והפרחים, וכמובן הכל נעשה מזהב טהור, נקי מכל פסולת.

עשיית המנורה מקשה אחת, עם כל חלקיה וקישוטיה, היתה מלאכה קשה ומורכבת ביותר. חכמי הלב ועושי המלאכה הוצרכו להשקיע מאמץ רב בבנייתה, כפי שהזכרנו בפרשת תרומה.

נאמר בפסוק כג: "וַיַּעַשׂ אֶת נִרְתִּיהָ שִׁבְעָה..."

כאן ניתן לתאר את השמחה הגדולה של חכמי הלב בעשותם את החלק העיקרי של המנורה - הנרות (הכוסות לשמן ולפתילה), שבשבילם נבנתה המנורה.

עשיית מזבח הקטורת (פסוקים כה-כט)

נאמר בפסוק כה: "וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבַּח הַקְטָרֶת עֲצֵי שִׁטִּים... מִמֶּנּוּ הָיוּ קִרְנָתָיו"

בניית המשכן וכליו נעשתה בחכמה ובדיוק רב, וכך גם נעשה מזבח זה, ובפרט קרנותיו, שנבנו יחד עם הקירות. בעשיית מזבח הקטורת נציין גם את הדיוק במידותיו וכן את עדינות עבודת הציפוי.

נאמר בפסוק כו: "וַיִּצֹף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר..."

מזבח זה נבנה בפאר והדר, ציפו אותו ואת בדיו בזהב טהור, ועשו לו זר זהב וטבעות מזהב.

נאמר בפסוק כט: "וַיַּעַשׂ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ..."

כתב הספורנו: "בכוונת היותו בלתי נפסד, באמרו - 'קֹדֶשׁ יהיה זה לי לדרתיכם'".

כלומר כשחכמי הלב עשו את שמן המשחה, הם כיוונו לעשותו בדיוק רב, באופן שיחזיק מעמד ויתקיים לאורך כל הדורות. כאן נוכל לדבר על האחריות הגדולה שהיתה בהכנת שמן המשחה - שיעמוד לדורות.

נאמר **בהמשך הפסוק: "...וְאֵת קִטְרֹת הַסַּמִּים טָהֹר מַעֲשֵׂה רִקְח"**

הקטורת היתה עיקר שימושו של מזבח הזהב, היא בישמה את המשכן בריחה הטוב שלא היה כמותו, והדבר היה לכבוד ה'.
 חכמי הלב ידעו את ערכה של הקטורת, ומול עיניהם עמדו הפסוקים
 בפרשת כי תשא (שמות ל, לז): **"וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בַּמִּזְבֵּחַ לֹא תַעֲשׂוּ
 לָכֶם קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לָךְ לֹהֲ"**, ובוודאי נזהרו לעשותה כראוי לפי הלכותיה.

המסרים העולים מפרק לו

עשיית ארון העדות

1. שבחו של בצלאל שמסר נפשו על המלאכה ובפרט על הארון, שעשאו בעצמו.
2. חכמתו המיוחדת של בצלאל שהתבטאה בעשיית הארון - עשיית שלושת הארונות כך שיתאימו אחד לשני, ציפוי הבדים ועשיית הכרובים מקשה אחת.
3. יראת ה' של בצלאל והקפדתו למלא אחר ציווי ה' למשה.
4. גודל חוכמת בצלאל בתורה - בצלאל דרש את דברי ה', למד הלכות חדשות וכיוון לרצון ה'.

עשיית השולחן

כוונת חכמי הלב בעשיית השולחן - שולחן למלך ה'.

עשיית המנורה

מאמץ חכמי הלב בעשיית המנורה - בעשותם אותה מקשה אחת.

עשיית מזבח הקטורת

1. דיוק חכמי הלב במלאכה, בפרט בקרנות.
2. ההקפדה בהכנת שמן המשחה שיעמוד לדורות.
3. הזהירות בעשיית הקטורת שתהיה לכבוד לפני ה'.

פרק לח

בפרקנו שלושה נושאים עיקריים:

1. עשיית מזבח העולה
2. עשיית הכיור
3. עשיית החצר והקלעים

עשיית מזבח העולה (פסוקים א-ז)

נאמר בפסוק א: "וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכוֹ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבוֹ..."

המזבח היה עשוי מעצי שטים חזקים. מזבח זה היה גדול בהרבה ממזבח הקטורת.

נאמר בפסוק ב: "וַיַּעַשׂ קֶרְנֵי... וַיַּצֵּף אֹתוֹ נֹחָשׁ"

את מזבח העולה, בשונה משאר הכלים, לא ציפו בזהב, אולם גם ציפוי הנחושת שעליו היה הדר למזבח, וכן הכרכב והמכבר נעשו ליופי. גם במזבח זה נתאר את כוונת חכמי הלב לעשותו חזק, מדויק ויפה, מתוך כוונה לתת כבוד לה', ומתוך ידיעתם שלמזבח זה יביאו ישראל את קרבנותיהם, ובכך יעשו תשובה על חטאיהם, ויתכפרו עוונותיהם.

עשיית הכיור (פסוק ח)

נאמר בפסוק ח: "וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת... בְּמִרְאֵת הַצְבָּאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ
פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד"

תפקיד הכיור היה לקדש את ידיהם ורגליהם של הכהנים לקראת
עבודתם, ועושי המלאכה כיוונו למטרה זו בעשייתם.

בפסוק זה אנו נפגשים לראשונה עם הביטוי "בְּמִרְאֵת הַצְבָּאֹת", שלא
נזכר בפרשת כי תשא בציווי על עשיית הכיור.

נעלה את השאלה: מה פירוש המילים "בְּמִרְאֵת הַצְבָּאֹת" ומהי כוונת
הפסוק?
כתב רש"י:

"בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשמות, ואף
אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואם משה בהן מפני
שעשויים ליצר הרע [למשוך את בעליהם], אמר לו הקדוש ברוך
הוא: 'קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהן העמידו הנשים
צבאות רבות במצרים'..."

נביא את תחילת דבריו של רש"י, שהנשים לא נמנעו מלהביא את
המראות שהיו חשובות להן, על אף שהתקשטו בהן, והדבר מורה על
רצון טוב וויתור.

את המשך דברי רש"י לא נביא, משום שילד בגיל צעיר יתקשה להבין
מהו היצר הרע והשלילה שבהסתכלות במראה. אנו מעדיפים לא
להיכנס עם הילדים לענייני צניעות אם אין הכרח. ובנוסף, הילד יתקשה
להבין את פירוש המילים "הַצְבָּאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ", שכן לפי פירוש רש"י
המילה "הַצְבָּאֹת" מדברת על בני ישראל במצרים, שהעמידו צבאות של
ילדים, ואילו המילה "צָבְאוּ" מדברת על בני ישראל במדבר שהתאספו
להתנדב. גם הפירוש של "בְּמִרְאֵת הַצְבָּאֹת" שברש"י, מראות שבגללן
העמידו צבאות במצרים, קשה להבנה לפי פשוטו של מקרא.

גם האבן עזרא ציין את ויתורן של הנשים: "והנה היו בישראל נשים עובדות השם שסרו מתאוות זה העולם ונתנו מראותיהן נדבה, כי אין להן צורך עוד להתיפות".

לא נביא את הדברים כלשונם, מכיוון שילד לא יבין מדוע צריך לסור מתאוות העולם, אדרבה אנו מעוניינים לחזק אצל הילדים את אהבת החיים ולא לדכא את רצונותיהם ורגשותיהם הטבעיים. נביא את רוח הדברים ונדבר על מעלת הנשים, לאור דברי רש"י ואבן עזרא שהבאנו, ולאור דברי הרמב"ן שכתב:

"שעשה הכיור וכנו ממראות הנשים אשר באו צבא גדול ונאספו אל פתח אהל מועד לתת מראותיהן בנדבת לבן, והיה נחושת קלל ממורט ויפה מאד, ועל כן ייחד אותו מתחילה לכלי הזה, והנשים בראותן כן נאספות ובאות צבאות לתת כולן מראותיהן להעשות בהן כל הכיור וכנו... והן קבלו כן עליהם בשמחה..."

מדברי הרמב"ן עולות מספר נקודות בשבחן של הנשים:

א. הנשים היו צדיקות וויתרו על המראות היפות שלהן.

ב. כל הנשים התנדבו.

ג. הנשים באו בקבוצות גדולות, דבר המראה על רצון טוב וזריזות.

ד. הנשים באו ונתנו מתוך שמחה.

לפי הרמב"ן שתי המילים "הַצְבָּאוֹת" ו"צְבָאוֹ" מתייחסות להווה, להתאספות הנשים בפתח המשכן.

לימוד זה הוא הזדמנות לעסוק בשבחן של בנות ישראל בפרט: בצידקותן - שוויתרו על היקר להן, ברצונן הטוב לתרום ובשמחתן במצוה. בלימוד זה נחזק תכונות אלו בקרב הילדים.

עשיית החצר והקלעים (פסוקים ט-כ)

נאמר בפסוק ט: "וַיַּעַשׂ אֶת הַחֲצֵר לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאֵמָה"

השלב הסופי בעשיית המשכן היה בניית החצר החיצונית, שנעשתה בפחות פאר והדר ולא היו בה זהב, תכלת וארגמן וכדו'. עושי המלאכה עשו כל פרט ופרט בבניית החצר בדיוק כפי שציווה ה' את משה, דבר הבולט בהקבלה בין הנאמר בפרקנו ובין הנאמר בפסוקי הציווי על עשיית החצר בפרשת תרומה. מכך נלמד שוב על יראת ה' של חכמי הלב, גם בעשותם חלק זה של המשכן.

בלימוד נושא זה נעורר את רצון הילדים לקיים את כל דברי ה', בין אם מדובר במצוות חמורות ובין אם מדובר במצוות קלות. נוכל להביא בהקשר זה את דברי המשנה במסכת אבות (פ"ב, מ"א): "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה".

נציין שגם בעבודה זו היתה דרושה חכמה של דיוק - ברווחים הקבועים שבין עמוד לעמוד ובגובה העמודים, והכל נעשה מתוך דאגה לחוזק וליציבות: מתיחת הרשת היטב, תלייתה על ווי העמודים, חיזוק היתדות בקרקע ומתיחת המיתרים היטב.

את עמודי החצר קישטו חישוקי הכסף ואדני הנחושת שהיו יפים ומבריקים.

בלמדנו פסוקים אלו נאמר לילדים שבגלל החשיבות הגדולה של המשכן הוא היה מוצנע על ידי קלעים מבחוץ ויריעות מבפנים, כמו כל דבר חשוב ומכובד הראוי להיות מוצנע ולא גלוי.

המסרים העולים מפרק לח

עשיית מזבח העולה

הכוונה בעשייתו כדי שיכפר על בני ישראל.

עשיית הכיור

1. הכוונה בעשייתו לטהר את הכהנים לקראת עבודתם.
2. שבחן של הנשים שוויתרו על המראות שלהן.
3. השמחה והזריזות של הנשים בהבאת מראותיהן.

עשיית החצר והקלעים

זהירות עושי המלאכה לקיים את דבר ה' גם בדברים הפחות חשובים שבמשכן.

סיכום פרשת ויקהל

לאחר שירד משה מן ההר עם שני הלוחות ובישר לבני ישראל שה' מחל להם על חטא העגל והבטיח שילך עמם, הקהיל משה את העדה וציוה אותם בשם ה' להביא תרומה לבניין המשכן.

כששמעו בני ישראל שה' סלח להם על חטאם וחפץ לשכון בתוכם, שמחו שמחה גדולה והזדרזו להביא תרומה לשם ה'. איש לא נעדר - הנשים והאנשים כאחד הביאו מהדברים היקרים והחביבים ביותר שהיו בידיהם, עד שהיו צריכים להכריז במחנה להפסיק את נדבתם.

בני ישראל התפלאו מי יוכל לעשות מלאכה קדושה ומורכבת זו. משה הודיעם שבצלאל משבט יהודה נבחר למלאכת קודש זו - לא היה עוד אדם כמותו, מלא חכמת ה' ויראת ה' ובעל כשרון מופלא בכל המלאכות שנדרשו לשם בניית המשכן וכליו. לעזרתו עמדו חכמי הלב המלאים גם הם ביראת ה' ובחכמתו.

חכמי הלב עשו את המלאכה, כל פרט ופרט בדיוק כפי שציוה ה', והכל מתוך כוונה טהורה לעשות את רצון ה' ולבנות לו בית כדי שישנה שכינתו בתוך בני ישראל. על כל המלאכה ניצח בצלאל והקרין מחכמתו ומיראת ה' שלו על כל האומנים. ליבם נשאם לעשות את המלאכה בזריזות, בחכמה מופלאה ובדיוק רב, ביופי, בפאר ובהדר שלא היו דוגמתם מעולם.

פרשת פקודי

פרק לח

בפרקנו נושא עיקרי אחד:

סיכום כמויות הזהב, הכסף והנחושת

סיכום כמויות הזהב, הכסף והנחושת (פסוקים כא–לא)

נאמר בפסוק כא: "אלה פקודי המשכן..."

כתב רש"י: "בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחושת ונמנו כל כליו לכל עבודתו".

כלומר בפרשה זו נמנו (נספרו) כל כמויות הכסף, הזהב והנחושת שנתנו בני ישראל. הזהב והנחושת ניתנו על ידי בני ישראל בנדבה, והכסף ניתן על ידי כל אחד מבני ישראל במסגרת נתינת "מחצית השקל", כפי שמופיע בתחילת פרשת כי תשא.

בפרשת ויקהל למדנו שהעם הרבה להביא נדבה למשכן עד שהיה צורך לעצרו מלהביא, אבל לא למדנו איזו כמות הביא העם. כאן מפרטת התורה כמה הביאו בני ישראל.

וזוהו חשבון המפקד:

פסוק כד: כמות הזהב – 29 כיכר (כיכר הוא 3000 שקלים).

פסוק כה: כמות הכסף – 100 כיכר + 1775 שקלים.

פסוק כט: כמות הנחושת – 70 כיכר + 2400 שקלים.

נתרגם לילדים את משמעות הכמות למידות המוכרות להם, כמו

משקל בקילו גרם. בכך ניצור אצלם רושם גדול ביחס לכמות הגדולה שהביאו ישראל, וביחס לרצונם הטוב לתת נדבה לבניית המשכן.

בהזדמנות זו נזכיר את הפסוקים בפרשת ויקהל המדברים על נשיאת הלב ונדבת הרוח להביא את הדברים היקרים ביותר, בזריזות, מוקדם בבוקר, גברים ונשים.

נציין כי בני ישראל הקפידו לרשום כל נדבה ונדבה, כפי שכתב הרלב"ג: "שכבר דקדקו לכתוב כל סך הדברים הנאים בידם [שכל מה שהתנדבו נרשם], וסך מה שעשו במלאכה". נציין כי כאן יש לימוד לגבאי צדקה המטפלים בכספי הציבור, להיות זהירים ואחראים על הכסף הנתרם.

נאמר בהמשך הפסוק: "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת..."

את המילים "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת" נסביר תחילה לפי הפשט, כפי שכתב האבן עזרא: "ופירש למה נקרא משכן [העדות], עבור הארון ששם לוחות העדות". אחר כך נוסיף את דברי רש"י: "משכן העדות - עדות לישראל שויתר הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם". נחזור ונדבר על האהבה הגדולה של ה' לישראל, שסלח על חטאם הגדול וחפץ לשכון בתוכם.

המסרים העולים מפרק לח

1. התנדבות ישראל למשכן - פירוט כמויות הזהב הכסף והנחושת, שניתנו בנדבה.
2. נאמנות האחראים על הנדבה - האחראים רשמו כל דבר שהביאו בני ישראל.
3. אהבת ה' לישראל - ה' סלח לישראל על חטא העגל.

פרק לט

בפרקנו שבעה נושאים עיקריים:

1. עשיית האפוד
2. עשיית החושן
3. עשיית מעיל התכלת
4. עשיית הכתונת, המצנפת, המכנסים והאבנט
5. עשיית הציץ
6. הבשורה על סיום מלאכת המשכן
7. הבאת המשכן על כל חלקיו למשה

נאמר בפסוק א: "...וַיַּעֲשׂוּ אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה"

בפסוק זה אנו רואים כי התורה מדגישה שבגדי אהרן נעשו כאשר ציוה ה' את משה. על המילים "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" כתב אור החיים: "שהיו אומרים [חכמי הלב] בשעת המלאכה: 'הרי אנו עושים דבר זה [בגד זה] כאשר צוה ה' את משה'."

כלומר אור החיים מדגיש את הכוונה המיוחדת של חכמי הלב בשעת עשיית בגדי הכהונה, שעשו אותם במצוות ה'.

חכמי הלב שעשו את הבגדים היו מלאים ביראת ה' ובטהרת הלב, כפי שהזכרנו בשם **בעל הטורים** בפרשת תצוה (שמות כח, ג), שכתב: "'חכמי הלב אשר' - בנימטריא 'יראת', מי שמלא יראת ה'" (לילדים לא נביא גימטריא זו, רק נאמר את הרעיון).

על הכוונה שבהכנת בגדי הכהונה כתב **המלבי"ם** (שמות כח ג-ד): "...וחכמי לב אלה יעשו את בגדי אהרן לקדשו, כי הם יבינו על מה ירמוז הבגדים האלה ויעשו בכוונה שתחול עליהם הקדושה המיוחדת אליהם."

בגודל מעלתם ידעו חכמי הלב לכוון בהכנתם את בגדי הכהונה עניינים עמוקים מאד, אך זאת לא נוכל לומר לילדים, אלא נאמר שחכמי הלב כיוונו בעשיית הבגדים שיהיו לכבוד ולתפארת לכהן הגדול המשרת לפני ה'.

עשיית האפוד (פסוקים ב-ז)

נאמר בפסוק ב: "וַיַּעַשׂ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר"

נחזור על הפסוק המוזכר בציווי על עשיית האפוד (שמות כח, ב): "וַיַּעַשׂ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָד לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת", ועל פיו נסביר שעשיית האפוד ביופי והדר היתה לכבוד ה', שכן הכהנים משרתים את ה' וראוי שיהיו להם בגדים יפים ומכובדים.

נאמר בפסוק ג: "וַיִּדְקְעוּ אֶת פָּחֵי הַזָּהָב וְקִצְצוּ פְתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת..."

מדוע פירטה כאן התורה את אופן עשיית הפתילים?
נביא את תשובת הרמב"ן:

"וַיִּתֵּבֶן שֶׁסֶפֶר בִּכְאֵן הַמַּחֲשֶׁבֶה שֶׁחֲדָשׁוּ בַּחוּמֵי הַזָּהָב, כִּי הִיָּה תְמוּהָ בְּעֵינֵיהֶם לְהִיָּת זָהָב טוֹוִי וְשׁוֹזֹר כֹּאשֶׁר יַעֲשׂוּ בַּצִּמְרָה וּבַפִּשְׁתִּים, כִּי לֹא נִשְׁמַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה לַעֲשׂוֹת כֵּן".

כלומר התורה סיפרה כיצד עשו חוטים מהזהב, משום שהדבר היה מורכב ומופלא - השתמשו בחוטים דקים של זהב כמו בחוטים של צמר.

נאמר בפסוק ה: "וַיַּחֲשֶׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמְּנוֹ הוּא... כֹּאשֶׁר עֲנָה ה' אֶת מֹשֶׁה"

נפנה את הילדים לפרשת תצוה (שמות כח, ו-יב) ונראה שגם במעשה

האפוד, כל פרט ופרט נעשה בהתאם למה שנצטוו בפרשת תצוה, כפי שאנו רואים מסוף הפסוק בו נאמר שחכמי הלב עשו הכל כפי שציוה ה'.

נבקש מהילדים לקרוא את הפסוקים ולמצוא כמה פעמים נכתבו בפרקנו המילים "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה". נמצא שדבר זה מוזכר שבע פעמים (א, ה, ז, כא, כו, כט, לא) – בסיום המעשה של כל בגד ובגד. זאת כדי להראות כיצד שמעו חכמי הלב העושים במלאכה בקול ה' והקפידו לקיים כל ציווי וציווי.

נאמר בפסוק ו: "וַיַּעֲשׂוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם מִסֵּבַת מִשְׁבַּצַּת זָהָב מִפְתָּחוֹת פְּתוּחֵי חֹתֶם עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

נזכיר לילדים שחקיקת שמות בני ישראל על אבני שהם יקרות, מורה על האהבה הגדולה של ה' לבני ישראל.

נדבר על שני קשיים עיקריים במלאכה:

א. העבודה המדויקת בזהב, להכין משבצות מתאימות להיות מושב לאבני השהם.

ב. פיתוח וחקיקה על אבני השהם.

ההצלחה בעבודה זו, למרות קשיים אלו, מעידה על רוח אלקים שהיתה לעושי המלאכה.

נאמר בפסוק ז: "וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֻפֹת הָאֶפֶד אֲבְנֵי זָפְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל..."

כפי שהזכרנו בפרשת ויקהל, חכמי הלב היו צדיקים ויראי ה' וכיוונו בלבם לעשות רצונו.

נוכל לתאר לילדים כיצד האומנים שמו את אבני השהם עם שמות בני ישראל על כתפות האפוד מתוך כוונה שה' יזכור את בני ישראל לטובה. בוודאי עשו זאת בחפץ לב, ומתוך אהבה רבה לבני ישראל אחיהם.

עשיית החושן (פסוקים ח-כא)

נאמר בפסוק ח: "וַיַּעַשׂ אֶת הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשִׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד..."

נסב את תשומת ליבם של הילדים למילים "מַעֲשֵׂה חָשִׁב", המורות שבעשיית החושן היה צריך להשקיע מחשבה ומאמץ רב.

נאמר בהמשך הפסוק: "...וְהָיָה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר"

נדבר על היופי וההדר של בגדי הכהנים, ונאמר שחכמי הלב כיוונו בעשייתם לקיים את דברי ה' בפרשת תצוה (שמות כח, ב): "וַעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחִיד לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת".

נאמר בפסוק י: "וַיִּמְלְאוּ בוֹ אֲרָבָעָה טוֹרֵי אֶבֶן..."

מפסוק זה ועד פסוק י"ג חוזרת התורה על שמות האבנים הטובות, כאשר לכל שבט ישנה אבן טובה מיוחדת השונה משאר האבנים.

נאמר בפסוק יד: "וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵנָּה... פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל שְׁמוֹ..."

כשחקקו האומנים את שמות השבטים על האבנים, הם כיוונו בכך שה' יזכור לטובה כל שבט ושבט באופן מיוחד.

נסב את תשומת ליבם של הילדים לכך שהאורים והתומים לא נזכרו בפרשתנו כלל, כפי שהעיר הרמב"ן בפרשת תצוה (שמות כח, ל):

"כי לא היו מעשה אומן, ולא היה לאומנין ולא לקהל ישראל בהם מעשה ולא נדבה כלל, אבל הם סוד מסוד למשה מפי הגבורה והוא כתבם בקדושה..."

כלומר האורים ותומים לא נזכרו, מפני שאף אחד לא התעסק בהם, אלא משה לבדו כתבם בקדושה.

נאמר בפסוקים טו-כא: "וַיַּעֲשׂוּ עַל הַחֹשֶׁן שְׁרָשָׁרִת... וַיִּדְבְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתָּיו..."

את החושן חיברו לאפוד בשתי דרכים: האחת - מלמעלה, בשרשראות זהב משני קצות החושן אל כתפות האפוד, והשניה - מלמטה, בפתילי תכלת משני קצות החושן אל חשב האפוד.

פסוקים ט"ו-י"ח מתארים את החיבור העליון ופסוקים י"ט-כ"א מתארים את החיבור התחתון.

בלימוד פסוקים אלו נציין את יראת ה' של חכמי הלב שנזהרו לחבר היטב את החושן אל האפוד, לקיים את מצוות ה', כפי שנאמר בפסוק כ"א: "...אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", וכיוונו לעשות הכל כראוי ובתכלית השלמות, שלא ינוע החושן אלא יהיה קבוע, לכבוד ה' וביתו, כפי שכתב ספר החינוך בפרשת תצוה.

עשיית מעיל התכלת (פסוקים כב-כו)

נאמר בפסוק כב: "וַיַּעַשׂ אֶת מְעִיל הָאֹפֶד מְעִשָׁה אֶדְגָּ פָּלִיל תְּכֵלֶת" בעשיית המעיל כולו תכלת התכוונו חכמי הלב שיהיה לכבוד לה', וכן בעשיית רימוני התכלת והארגמן ופעמוני הזהב.

נאמר בפסוק כג: "וּפִי הַמְּעִיל בְּתוֹכוֹ... שִׁפָּה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקְרַע" באריגת השפה לפיו של המעיל, נזהרו חכמי הלב שיהיה הפתח ארוג היטב, כדי שבזמן הלבישה לא יקרע המעיל.

נאמר בפסוק כו: "פָּעֲמָן וְרִמָּן פָּעֲמָן וְרִמָּן עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב..." כפי שהזכרנו, חכמי הלב ידעו את כוונת מעשה הבגדים. הם ידעו שהפעמונים משמשים כמעין בקשת רשות להיכנס להיכל ה'. לאור זה נתאר לילדים שהחכמים עשו את הפעמונים והרימונים בכוונה רבה.

עשיית הכתונת, המצנפת, המכנסים והאבנט

(פסוקים כז–כט)

נאמר בפסוקים כז–כח: "וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ... וְאֶת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת פְּאֵרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת מִכְנְסֵי הַבֶּד שֵׁשׁ מִשְׁזֹר" (פסוקים כז–כט).

שלושת הבגדים הללו: כתונת, מצנפת ומכנסיים, נעשו מחוטי שש של פשתן. על אף שבבגדים אלו לא היו חוטי זהב וחוטי צמר מתכלת ומארגמן, הקפידו עושי המלאכה לעשותם נאים, שהרי בהם ישרתו הכהנים לפני ה', אולם רק את המגבעת שניתנת בראש הכהן עשו מפוארת, כפי שהסביר רש"י: "פארי המגבעות" - תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות".

בדומה לכך כתב הרשב"ם בפרשת תצוה (שמות כח, מ): "לכבוד ולתפארת" - לפי שהמגבעות על הראש צריכים יפוי נאה ביותר".

עשיית הציץ (פסוקים ל–לא)

נאמר בפסוק ל: "וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיץ נֶזֶר הַקֹּדֶשׁ וְזָהב טָהוֹר..."

הציץ נקרא "נֶזֶר", כלומר כתר (הציץ דומה לכתר), וכפי שתרגם אונקלוס: "כלילא דקודשא". כתר זה היה אות כבוד וחיותם של עבד ה', כפי שכתב האלשיך.

כל אחד ואחד מעושי המלאכה השתדל ליטול חלק בעשיית הציץ מפני חשיבותו ומפני שם ה' שעליו, כפי שכתב הנצי"ב:

"לכאורה היה ראוי להקדים הציץ לכתנת... [אלא ש] כמו שהתחיל בארון דקדוש יותר, כך סיים בציץ דאחרון גם כן חביב... ומשום הכי בתיב [לכן כתוב] מהחל עד בלה בלשון רבים [ויעשו... ויכתבו... ויתנו...], שהשתדלו כל האומנים לשלוח בו אצבע [ליטול חלק בהכנתו]".

בעשיית הציץ ובחקיקת שם ה' עליו כיוונו חכמי הלב שיהיה מרצה על עוון הקדשים של בני ישראל ועוון טומאת מקדש וקדשיו לפי רש"י, ועוונות עליהם מביא האדם קרבן לפי הרשב"ם, כפי שהבאנו בפרשת תצוה).

הבשורה על סיום מלאכת המשכן (פסוק לב)

נאמר בפסוק לב: "וַתֵּכֶל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ"

על פסוק זה מקשה אור החיים שתי שאלות:
א. כיצד נאמר שבני ישראל עשו הכל, הרי לא הם עשו אלא האומנים?

ב. מדוע כפלה התורה ואמרה "וַיַּעֲשׂוּ... בֶּן עֲשׂוֹ"?

על השאלה הראשונה נביא את תשובתו של הספורנו שכתב: "ותכל וגו' ויעשו בני ישראל - הפעולה כולה על שלימותה נעשתה על ידי כל ישראל, כי קצתם התנדבו ממון וקצתם עשו המלאכה בנדבת לבם לעשות רצון קונם".

כלומר למרות שבני ישראל לא עשו בעצמם, הם היו שותפים בעשייה בנדבת ליבם.

על טעם כפילות המילים "וַיַּעֲשׂוּ... בֶּן עֲשׂוֹ", נביא את המשך דברי הספורנו: "בן עשו - לא פחות ולא יותר".

כלומר התורה מדגישה פעמיים שבני ישראל עשו כאשר ציוה ה', כדי ללמדנו שלא הוסיפו ולא גרעו מדברי משה.

יתכן לענות גם על פי הסברו של אור החיים למילה "וַתֵּכֶל" שכתב: "על דרך אומרו 'נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". כי עשו כל העבודה השוקה וכלילת יופי".

כלומר המילה "וַתִּבְנֶה" באה מלשון חשק וכיסופים (ולא מלשון סיוס, כפי פשט הפסוק). לפי זה התורה כפלה ואמרה "וַיַּעֲשׂוּ... בֵּן עָשׂו" ללמד שכל המלאכה נעשתה בחשק רב.
(אין כוונתנו להסביר לילדים את המילה 'ותכל' מלשון 'כיסופים', מפני שאין זה פשוטו של מקרא, אך נביא רעיון זה של אור החיים כהסבר אפשרי לכפילות המופיעה בפסוק).
נציין, שסיוס עבודת המשכן היה בכ"ה בכסלו, כפי שכתב בעל **הטורים**: "ותכל כל עבודת המשכן - בנימטריא בעשרים וחמשה בבסלו נגמר".

הבאת המשכן על כל חלקיו למשה (פסוקים לג-מג)

בפסוקים ל"ג-מ"א מתארת התורה את כל חלקי המשכן שהביאו האומנים לפי סדר עשייתם:
פסוקים לג-לד: המשכן, הקרשים, היריעות והפרוכת.
פסוקים לה-לט: כלי המשכן.
פסוק מז: החצר (הקלעים והעמודים).
פסוק מא: בגדי אהרן ובניו.

נאמר בפסוק לג: "וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה..."

בפסוק זה לא נאמר מי הביא את המשכן ולא מוזכר היכן היה משה ומדוע הביאו אליו את המשכן. נסביר לילדים, על פי דברי חכמינו ז"ל במדרש רבה (מובא להלן), שהאומנים הביאו את המשכן אל אוהל משה, כדי שיראה ויבדוק שהכל נעשה כהלכה כפי שצויה ה'.
נשאל את הילדים: מדוע פירטה התורה את הבאת כל החלקים למשכן, הרי אפשר היה לומר שהביאו את כל מה שבנו ועשו?
נענה על פי דברי חכמינו ז"ל, שכל אומן הביא את הדבר שבנה, וכך

אמרו במדרש שמות רבה (נב, ד): "...נמלו כל אחד ואחד מלאכתו ובאו להם אצל משה ואומרים: 'הרי קרשים, הרי בריחין'..."

כלומר פירוט התורה את כל הדברים לא בא לסכם מה עשו, אלא לתאר את עצם ההבאה, שכל חכם הביא את מלאכתו.

דבר זה בא להראות את השמחה של כל אומן במלאכתו. וכך מבאר האברבנאל: "ומפני זה זכר הכתוב כאן כל הכלים שהביאו לפניו אחד לאחר בסדרם כפי הנחתם, כדי שיראה חכמתם במלאכה ההיא ושלא שנו בה כלל".

האומנים הראו למשה את עבודתם מתוך שמחה על כך שהצליחו לעשות את עבודת הקודש, כפי שצוה ה'. מכאן גם נלמד שכל מי שמקבל תפקיד ואחריות על ביצוע דבר, צריך לעשותו בשלמות ולא לסמוך על אחרים.

נאמר בפסוק מב: "כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הָעֲבֹדָה"

נביא את דברי הרמב"ן המסביר מדוע קראה התורה למלאכה 'עבודה', מפני שעשו אותה לשם עבודת ה'. וכך כתב: "ויקראה עבודה לומר כי עשו אותה לעבודת השם הנכבד, כענין 'ועבדתם את ה' אלקיכם'..."

נאמר בפסוק מג: "וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וַהֲגִה עָשׂוֹ אֶתֶּה כָּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בֶּן עֲשׂוֹ..."

נתאר לילדים כיצד בדק משה ובחן כל דבר ודבר ממלאכת המשכן והתפעל מאוד. וכך כתב האברבנאל:

"אבל ראה אותה אחרי הנמרה [סיומה], ותמה מאד איך הם ולא אחד מהם לא שנג בדבר מהדברים החמה שעשו, ולא שכחו מה שצוה להם בו, דבר המורה על רוב חכמתם וזריזותם לעבודת ה'".

לאור דברי האברבנאל נבקש מהילדים לספר מאלו דברים התפעל משה, ונסכם:

- א. כולם עשו את כל הכלים נכון ולא טעו.
- ב. לא שכחו דבר, ועשו את כל פרטי המצוה כהלכתם.
- ג. הצליחו לעשות את הדברים בדיוק רב.
- ד. הצליחו לעשות את הדברים הקשים והמורכבים ביותר.
- ה. עשו את הכל במיטב ההידור והיופי.
- ו. עשו הכל באופן החזק והציב ביותר.

נאמר **בהמשך הפסוק**: "...וַיְכַרֵּךְ אֱתָם מֹשֶׁה"

משה רבנו ראה לראשונה את מעשי ידיהם של חכמי הלב, שנעשו מהדברים שהביאו כל בני ישראל בנדבת ליבם, ובחן את מלאכתם, לאחר מכן ברך משה רבנו את עם ישראל בשמחה רבה ומתוך אהבה גדולה, על כך שעשו את דבר ה' בשלמות ובזריזות, וכך אמר להם: "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם" (רש"י).

המסרים העולים מפרק לט

עשיית הבגדים

1. ה' מילא את חכמי הלב ברוח חכמה כדי שיצליחו לעשות את הבגדים.
2. המאמץ והחשיבה שנדרשו מחכמי הלב בעשיית בגדי הקודש.
3. יראת השמים של חכמי הלב - עשו הכל בדיוק כפי שנאמר למשה מפי ה'.
4. החכמים עשו כל בגד בצורה הטובה והמדויקת ביותר שיהיה לכבוד לפני ה'.
5. את כל הבגדים עשו בפאר והדר לקיים את דברי ה' "ועשית בגדי קדש... לכבוד ולתפארת".
6. חכמי הלב כווננו בכל בגד ובגד לעשותו למטרה המיוחדת שלו.

עשיית האפוד

1. גודל החכמה שה' נתן לחכמים - חכמי הלב הצליחו להכין חוטי זהב דקים כמו חוטי צמר.
2. חכמת האומנים - בחקיקה על אבני השוהם.
3. הכוונה בנתינת אבני כתפות האפוד שה' יזכור את שבטי ישראל לטובה.

עשיית החושן

1. חקיקת כל שם מהשבטים מתוך חיבה לכל שבט.
2. ייחודם של האורים ותומים שרק משה התעסק בהם בקדושה.
3. הזהירות בחיבור החושן אל האפוד.

עשיית המעיל

1. הזהירות באריגת שפת המעיל שלא יקרע.
2. הכוונה בעשיית הפעמונים והרימונים - לבקש רשות להיכנס להיכל ה'.

עשיית הציץ

1. הציץ נעשה מזהב וקרוי נזר, והוא כאות כבוד לכהן הגדול ולישראל.
2. הכוונה בעשייתו, שירצה על עוונות הקדשים ועל עוונות שעליהם מביא האדם קרבן.
3. חשיבותו המיוחדת של הציץ - כל האומנים השתתפו בעשייתו.

הבשורה על סיום מלאכת המשכן

1. 'יראת ה' של העם - קיימו בשלמות את ציווי ה' לא פחות ולא יותר.
2. החשק והשמחה במלאכת המשכן.

הבאת המשכן על כל חלקיו אל משה

1. השמחה של האומנים במלאכתם.
2. עשיית העבודה לשם ה'.
3. התפעלות משה מן המלאכה כולה ומעושיה.
4. ברכת משה אל העם.

פרק מ

בפרקנו שלושה נושאים עיקריים:

1. ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו
2. משה מקים את המשכן כפי שציווהו ה'
3. סיום החומש - השראת השכינה במשכן

ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו (פסוקים

א-טז)

נאמר בפסוקים א-ב: "וַיֹּדֶבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן
בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תִּקְּם אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד"

נביא את דברי בעל הליקוטים (שבחומש "רב פנינים") שכתב:

"המשכן נגמר... ועמד שלושה ירחים באהליו של משה מפורק כל
דבר בפני עצמו, והיו ישראל תמהין מדוע לא יצווה הקדוש ברוך
הוא להעמידו, כי היו מתאווין שישכון כבוד ה' ביניהם, לזה אמר
ה' למשה: 'לא כמו שהם סבורים שכל יום מוכן להקמת המשכן...
יש יום בשנה שמיוחד להקמת המשכן, לא להקדימו ולא לאחרו.
כשיבוא אותו היום אז תקימו'... כשיבוא היום הוא ראש חודש
ניסן אז תקים את המשכן".

מקור דברים אלו בדברי חכמינו ז"ל (פסיקתא רבתי ו), שאמרו שבניית
המשכן הסתיימה בכ"ה בכסלו, ואמר ה' למשה להמתין עד ראש חודש
ניסן שבו נולד יצחק.

יום א' בניסן היה יום הקמת המשכן והוא היה לאחר שבעת ימי

המילואים בהם הצטווה משה לעשות את הנאמר בפרק כ"ט בפרשת תצוה, ובימים ההם היה משה בונה את המשכן ומפרקו. בראש חודש ניסן העמידו משה ולא פירקו, ושרתה בו השכינה.

ה' מצווה את משה להקימו בסדר הזה:

פסוק ב: הקמת המשכן - הקרשים והיריעות.

פסוק ג: קודש הקדשים - הארון ונתינת הפרוכת עליו.

פסוקים ד-ה: בניית הקודש - השולחן, המנורה, מזבח הזהב והמסך.

פסוקים ו-ז: כלי החצר - מזבח העולה והכיור.

פסוק ח: בניית החצר - הקלעים והמסך.

פסוקים ט-יא: משיחת המשכן וכל כליו.

פסוקים יב-טו: קידוש אהרן ובניו - הלבשתם ומשיחתם.

נדגיש לילדים שבצייוי זה קיים דבר נוסף החשוב יותר מהבנייה עצמה, והוא קידוש המשכן שנעשה בשתי דרכים: האחת - משיחת המשכן וכליו ואהרן ובניו, והשניה - העבודה במשכן: עריכת הלחם, הדלקת הנרות, הקטרת הקטורת והקרבת קרבנות.

נשאל את הילדים: מדוע הטיל הקדוש ברוך הוא את הקמת המשכן רק על משה ולא על בצלאל, על חכמי הלב או על שאר בני ישראל? נביא את הסברו של רש"י (שמות לט, לג) על פי חכמינו ז"ל: "...ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו...". נוסף ונשאל על דברי רש"י: מדוע השאיר ה' למשה דווקא את ההקמה ולא נתן לו לעשות מלאכות אחרות במשכן?

נענה, שהקמת המשכן היא המלאכה החשובה ביותר, מפני שהיא הסיום וההשלמה של הכל. יתרה מזאת - חלק בלתי נפרד מהקמת המשכן היה קידושו - משימה גדולה וקדושה זו ראוי לה משה יותר מכל ישראל (אברבנאל).

במהלך לימוד צייוי ה' בפסוקים אלו נדגיש שני דברים:

א. גודל משימה זו של הקמת המשכן וקידושו.

ב. ההערכה והכבוד שנותן ה' למשה.

נאמר בפסוק טז: "וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ בֶּן עֶשְׂה"

נציין בפסוק זה שמשה עשה את כל דברי ה', ולא החסיר ולא הוסיף דבר.

בתורת כהנים מובא: "שאהרן ובניו ששים ושמחים היו לקיים את דברי משה כאילו שמעו מפי הגבורה", על אחת כמה וכמה שמשה, ששמע את הדברים מפי ה' בעצמו, בודאי היה שש ושמח בעשייתם. לאור זאת נאמר לילדים שמשה לא רק עשה את דברי ה' באופן מדויק, אלא גם עשאו בשמחה גדולה.

משה מקים את המשכן כפי שציווהו ה' (פסוקים יז-לג)

נאמר בפסוק יז: "וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן... הַיּוֹם הַמִּשְׁכָּן"

כתב רש"י (שמות לט, לג): "ולפי שלא עשה משה שום מלאכה כמשכן הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו. שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין בה אדם לזקפן, ומשה העמידו".

נביא את דברי רש"י אלו לילדים, ונוסיף הסבר על הנאמר לעיל. ה' הטיל על משה את הקמת המשכן, מפני ששום אדם, מלבד משה, לא יכול היה להקימו, בגלל כובד הקרשים.

כך עולה גם מפשט הפסוק, שהרי נאמר "וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן" (פסוק יח), וכך גם רואים מדברי חכמינו ז"ל במדרש לקח טוב (ומובא ב"תורה שלמה" לרב כשר): "וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן" - בא וראה כמה גבורתו של משה רבנו, שהקים לבדו את המשכן. מכאן אמרו: 'אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על גיבור וחכם'".

אמנם מובא בדברי חכמינו ז"ל (והובא ברש"י הנ"ל בהמשך דבריו), שגם משה לא יכול היה להקים את המשכן מפני כובדו, ומשה עשה בידי כאלו הוא בונה וה' הקימו; אולם אנו נסביר - על פי דברי חכמינו ז"ל שהבאנו וכפשוטו של מקרא - שמשה בגבורתו הקים את המשכן.

הרב אליהו כי טוב בספרו "ספר הפרשיות" מביא, שמשה הקים את המשכן במעמד כל ישראל שצפו בהקמתו. לאור דבריו נתאר לילדים מעמד זה, שבא לאחר תהליך ארוך של ציפיה גדולה מצד בני ישראל לרגע בו יִבְנֶה המשכן ויחל ה' להשרות שכינתו בתוכם.

ניזכר יחד עם הילדים בשלבים השונים שעברו על בני ישראל בתהליך הציפייה לבניין המשכן:

- א. השירה על הים, בה התפללו ישראל "מקדש ה' כוננו ידיך".
 - ב. מעמד הקהלת העם וציווי משה, לאחר שירד מן ההר עם הלוחות השניים, לתרום למשכן.
 - ג. חודשיים של בניית המשכן וכליו על ידי האומנים.
 - ד. שלושה חודשים של ציפייה, מכ"ה בכסלו עד ר"ח ניסן, כפי שהבאנו בשם המדרש.
 - ה. שבעת ימי המילואים בהם חיכה העם לירידת השכינה, כפי שאמרו חכמינו ז"ל.
 - ו. צפיית בני ישראל במשה המקים את המשכן, שלב אחר שלב.
- בתיאור זה נכין את ליבם של הילדים לקראת סיום הקמת המשכן, בו הגיעו ישראל לשיא השמחה כאשר שרתה השכינה וכבוד ה' מילא את המשכן.

נאמר בפסוק יח: "וַיִּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן..."

במהלך פסוקים אלו נציין לילדים מספר נקודות בעבודתו של משה:

- א. יראת ה' של משה שקיים את דברי ה' מילה במילה, בלא שום שינוי.

- ב. אהבתו העזה של משה לה', שבנה את המשכן מתוך ציפייה שה' ישכון בתוכו.

- ג. עבודתו בחרדת קודש, לצד השמחה והזריזות.

- ד. אהבתו העזה של משה לישראל, שבנה את המשכן מתוך ציפייה שה' ישכון בתוך ישראל.

ה. גבורת משה שהקים לבדו את המשכן, עבודה שבדרך כלל עשו אנשים רבים משבט לוי.

נאמר בהמשך הפסוק: "...וַיִּתֵּן אֶת אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת קַרְשֵׁיו..."

בנתינת האדנים (שהיו עשויים מכסף בלבד, באורך אמה וחצי) והעמדת הקרשים (שהיו בגובה 10 אמות, מצופים זהב) גילה משה גבורה מיוחדת, מפני שהיו כבדים מאד.

נאמר בפסוק יט: "וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן... כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה"

נבקש מהילדים לקרוא את הפרק ולמצוא כמה פעמים נזכר ביטוי זה "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה". נמצא שביטוי זה מוזכר שבע פעמים. נשאל מדוע התורה חוזרת על ביטוי זה פעמים רבות כל כך, ונענה שהתורה רוצה ללמדנו על צדקותו של משה, שכל דבר עשה בדיוק כפי שציווהו ה' בלא לשנות.

בלימוד זה נעורר אצל הילדים את הרצון לשמוע בקול ה' ולקיים מצוותיו בשלמות.

נאמר בפסוקים כ-כא: "וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֶץ... וַיָּבֵא אֶת הָאָרֶץ אֶל הַמִּשְׁכָּן..."

נתינת לוחות העדות בתוך הארון והקמת קודש הקדשים נעשו ביראה ובכובד ראש מחד, ובשמחה גדולה מאידך.

פסוקים כב-כט מתארים את עבודות המשכן שעשה משה: נתינת השולחן ועריכת הלחם עליו, נתינת המנורה והדלקת הנרות, נתינת מזבח הזהב והקטרת הקטורת.

נסביר לילדים שאין הכוונה שכל העבודות שנאמרו כאן נעשו באותו היום, לפני שהקים משה את כל המשכן, שהרי עדיין לא נשלמה ההקמה

ולא נמשח המשכן ואי אפשר לעבוד בו, אלא הכוונה לאחר הקמת המשכן ומשיחתו, וכמו שכתב הרמב"ן (בפסוק יז):

"והנה המשכן וכליו לא נתקדשו לעבודה אלא במשיחה... על בן פירוש 'ויערוך עליו ערך לחם', 'ויעל הנרות', כי עשה בן בזמנם אחר המשיחה, והנה הם כמעט לעשות בן".

נאמר בפסוקים ל-לא: "וַיִּשָּׂם אֶת הַכִּיֹּר... וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִשְׁחָה וְאֶהְרֹן וּבְנָיו..."

נביא את דברי רש"י שכתב: "יום שמיני למילואים [א' בניסן יום הקמת המשכן] הושוו כולם [משה אהרן ובניו] לכהונה... בו ביום קדש משה עמהם".

נאמר בפסוק לג: "וַיָּקֶם אֶת הַחֹצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת מָסָד שַׁעַר הַחֹצֵר..."

בלימוד פסוק זה נראה את חשיבותו של כל חלק במשכן, אפילו החיצוני והפחות חשוב כמו עמודי החצר, הקלעים ומסד השער, שלפני שהקים אותם משה לא שרתה השכינה.

סיום החומש – השראת השכינה במשכן (פסוקים לד-לח)

נאמר בפסוק לד: "וַיִּכֶס הָעֲנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה' מָלָא אֶת הַמִּשְׁכָּן" כאן אנו מגיעים לשיא יציאת מצרים ומתן תורה, כשה' משרה שכינתו בתוך עמו אשר בחר בו מכל העמים ונתן לו את תורתו, וכפי שנאמר בפרשת תצוה (שמות כט, מו): "וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם". כאן התגלתה האהבה הגדולה של הקדוש ברוך הוא לעמו ומומש רצון ה' להשרות שכינתו בתוכם, כנזכר בפרשת תרומה (שמות כה, ח): "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם".

ביום זה התגלה פלא שלא היה כמוהו, כפי שנאמר בפרשת כי תשא:
 "...נִגַּד כָּל עַמּוֹד אֲעֵשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְּכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַגּוֹיִם..."
 (רש"י ורמב"ן שם).

ה' השרה שכינתו בישראל ושמחה גדולה היתה לפניו ביום זה, כפי
 שלימדונו חכמינו ז"ל ב**ילקוט שמעוני** (שמיני ט): "מלמד שהיתה שמחה
 לפניו במרום כיום שנברא בו העולם, כמעשה בראשית הוא אומר: "ויהי
 ערב ויהי בקר", כאן הוא אומר: "ויהי" [ביום השמיני]."
 שמחה זו היתה כיום כלולות של חתן וכלה, וכך אמרו שם **בילקוט
 שמעוני**: "ביום חתונתו - ביום ששרתה שכינה בבית".

מרגע ששכן ה' בישראל הבטיח ה' כי לא יעזוב את עמו לעולם, כפי
 שנאמר ב**ספר מלכים** (א' ו, יג): "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעְזֹב אֶת
 עַמִּי יִשְׂרָאֵל".

ליום זה ציפו בני ישראל מיציאת מצרים כאשר עמדו על הים ואמרו:
 "מִקֵּדֶשׁ ה' בּוֹנְנוּ יִדִּיד", ואליו היתה תכלית תשוקתם, כפי שהביא ה**נצי"ב**
 (ויקרא ט, ד) בשם המדרש: "משבני אחרריך נרוצה" - להוטים היו ישראל
 אחרי שכינה".

באותו היום היתה שמחה גדולה בקרב בני ישראל, והיא היתה כפולה
 מפני השראת השכינה ומפני מחילת ה' לישראל על חטא העגל, כמו
 שכתב ה**נצי"ב** שם: "ולא היתה השמחה בגלוי עד בואם לאהל מועד והופיע
 השכינה באור השמחה, וכמו כן עדת ישראל שנמשלו לבלה היו מלאים גיל
 וחדוה".

שיא השמחה היתה כאשר ירדה אש מן השמים, דבר שביטא את
 שמחת ה' במשכן, כפי שנאמר: "...וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם"
 (ויקרא ט, כד).

בלימוד פסוקים אלו נשתדל ליצור אוירה חגיגית ומרוממת,
 לא רק של סיום חומש, אלא אף סביב המאורע הגדול של
 השראת השכינה.

עניין השראת השכינה וכבוד ה' הוא דבר עמוק ומופשט ועיין ברמב"ן שמבדיל בין הענן וכבוד ה', ובעקבותיו גם הכלי יקר). אנו כמובן לא נעסוק בהסברת דברים מופשטים אלו לילדים, אלא נשתמש בביטויים המופיעים בפסוק ונשים דגש על העניינים המובנים לילדים ומעוררים אותם ליראת ה' ולאהבתו: אהבת ה' לישראל ושמחתו באותו היום, אהבה תמידית שמכאן ואילך לא תופר, משמעות השראת השכינה שה' ילמד אותנו תורה וידריכנו מבין שני הכרובים, ישגיח עלינו וישלח ברכה במעשי ידינו, ואף יקבל את קרבנותינו ברצון. מצד שני נדבר על הציפייה הגדולה של בני ישראל ליום זה, ועל השמחה והרינה שהיתה בקרבם כששרתה השכינה.

נאמר בפסוק לה: "וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל אֱהֱל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן וְקִבּוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן"

כתב אור החיים:

"...ואין מציאות זה כמציאות האמור בפרשת משפטים, כי כאן כבוד ה' מלא את המשכן, מה שאין כן הענן שבא בו בחר סיני... מקום שאין שם שוכן כבוד ה', מה שאין כן במה שלפנינו שהיה כבוד ה' מלא המשכן ולא יכול ליכנס במקום מלא כבודו יתברך."

אור החיים בדבריו עומד על השאלה, כיצד לא יכול היה משה לבוא אל המשכן מפני הענן, הרי לאחר מתן תורה נאמר במפורש שנכנס בתוך הענן שהיה על הר סיני, ותשובתו שיש הבדל בין שני המקומות: בהר סיני היה אמנם ענן, אך לא שכן כבוד ה', ואילו כאן שכן כבוד ה'. כמובן לא נעסוק עם הילדים בדברים מופשטים אלו ולא נדבר על ההבדל בין ענן ה' וכבוד ה', אך מכל מקום נשתדל ליצור אצל הילדים רושם שכאן התרחש המאורע הגדול ביותר. נבטא זאת במילים "וְקִבּוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן", ביטוי שלא נאמר בשום מקום לפני כן בחומש.

נאמר בפסוקים לו–לז: "וּבַהֲעֹלֹת הָעֲנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם. וְאִם לֹא יַעֲלֶה הָעֲנָן וְלֹא יִסְעוּ..."

נסב את תשומת ליבם של הילדים לכך שביום זה התחילה הנהגה חדשה של ה', הנהגה שונה בשני דברים מהנהגה שהיתה עד עתה:
 א. מיום זה כל המסעות היו על פי ה'.
 ב. מיום זה כל הנהגת ה' היתה דרך המשכן, שהרי כל עליית עמוד הענן היתה מעל המשכן.

נאמר בפסוק לח: "כִּי עָנָן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לִילָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם"

ניצור רושם מרומם בלב הילדים מהמראה הגדול שראו בני ישראל כולם, במשך שנים רבות במסעיהם במדבר, אנשים ונשים (כפי שלמד האלשיך מהמילה 'בית'), ומתוך כך נחזק בקרבם את יראת ה'.

המסרים העולים מפרק מ

ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו

1. ציפיית בני ישראל מספר חודשים להקמתו.
2. גודל המשימה של הקמת המשכן וקידושו.
3. גדולת משה שהוטלה עליו משימה זו.
4. שמחת משה בהקמת המשכן.

משה מקים את המשכן כפי שציווהו ה'

1. לימוד פשוטו של מקרא - "ויקם משה" - שהקים בעצמו.
2. גבורת משה - בהעמדת המשכן על כל חלקיו הגדולים והכבדים.
3. צפיית בני ישראל בהקמת המשכן.
4. יראת ה' הגדולה של משה - שקיים את דברי ה' בדיוק כפי שציווהו.

השראת השכינה במשכן

1. השראת השכינה - מטרת יציאת מצרים.
2. אהבת ה' לעמו.
3. הבדלת ישראל מכל האומות.
4. שמחת ה' ביום זה.
5. נצחיות השראת השכינה בישראל.
6. התשוקה הגדולה של בני ישראל ליום זה.
7. השמחה הרבה של העם בהשראת השכינה.

סיכום פרשת פקודי

ביום כ"ה בכסלו סיימו בני ישראל את מלאכת המשכן. כאשר ראה משה את המשכן, התפעל מאד מההצלחה הגדולה של בני ישראל לעשות את כל המלאכה בשלמות, בשיא הדיוק ובתכלית היופי והפאר. משה ברכם בכל ליבו, שתשרה השכינה במעשי ידיהם. בני ישראל התאוו מאד שמיד יבנה המשכן, אך הקב"ה ציוה את משה להמתין עד ראש חודש ניסן, יום הולדתו של יצחק אבינו. בראש חודש ניסן הקים משה את המשכן לבדו, שלב אחר שלב, בדיוק כפי שציווהו ה'. בגבורה גדולה העמיד את הקרשים ומתח את היריעות, כולו מלא בחרדת קודש וגם בשמחה ובכוונה גדולה וטהורה להקים בית לה' אלקי ישראל. בני ישראל צפו בהקמת המשכן כשהם מחכים ונכספים לרגע השלמתו, אז ישרה ה' את שכינתו. כאשר סיים משה את המלאכה ופרס את מסך החצר, שכן כבוד ה' במשכן והיתה באותו יום שמחה גדולה לפני ה' ובקרב בני ישראל.

נר תמיד
לעילוי נשמת
האי גברא רבה ויקירא
הר"ר **אשר וסרטיל** ז"ל
ב"ר שלום ותמר הי"ד

אשר ערך
ספרי קודש רבים
בהם "שמירת שבת כהלכתה"
למהדורותיו ולמפתחותיו
במשך יובל שנים
פעל רבות להצלת רבים
מפזורות ישראל בימי עברה וזעם
להעפלתם לארץ ישראל פעם אחר פעם
עם שיבת עם ישראל לארצו
עמל בכל נפשו ובכל מאודו
ביסוד ובטיפוח מערכות החינוך וההוראה
לתורה ולתעודה בארץ הקדושה
בין כל פעליו אף זכה
להיות ממחדשי הישוב
בירושלים העתיקה
נולד בכ"ג בשבט התרפ"א
נלב"ע בשבת קודש פרשת ויצא
ט' בכסלו התשס"ט
תנצב"ה